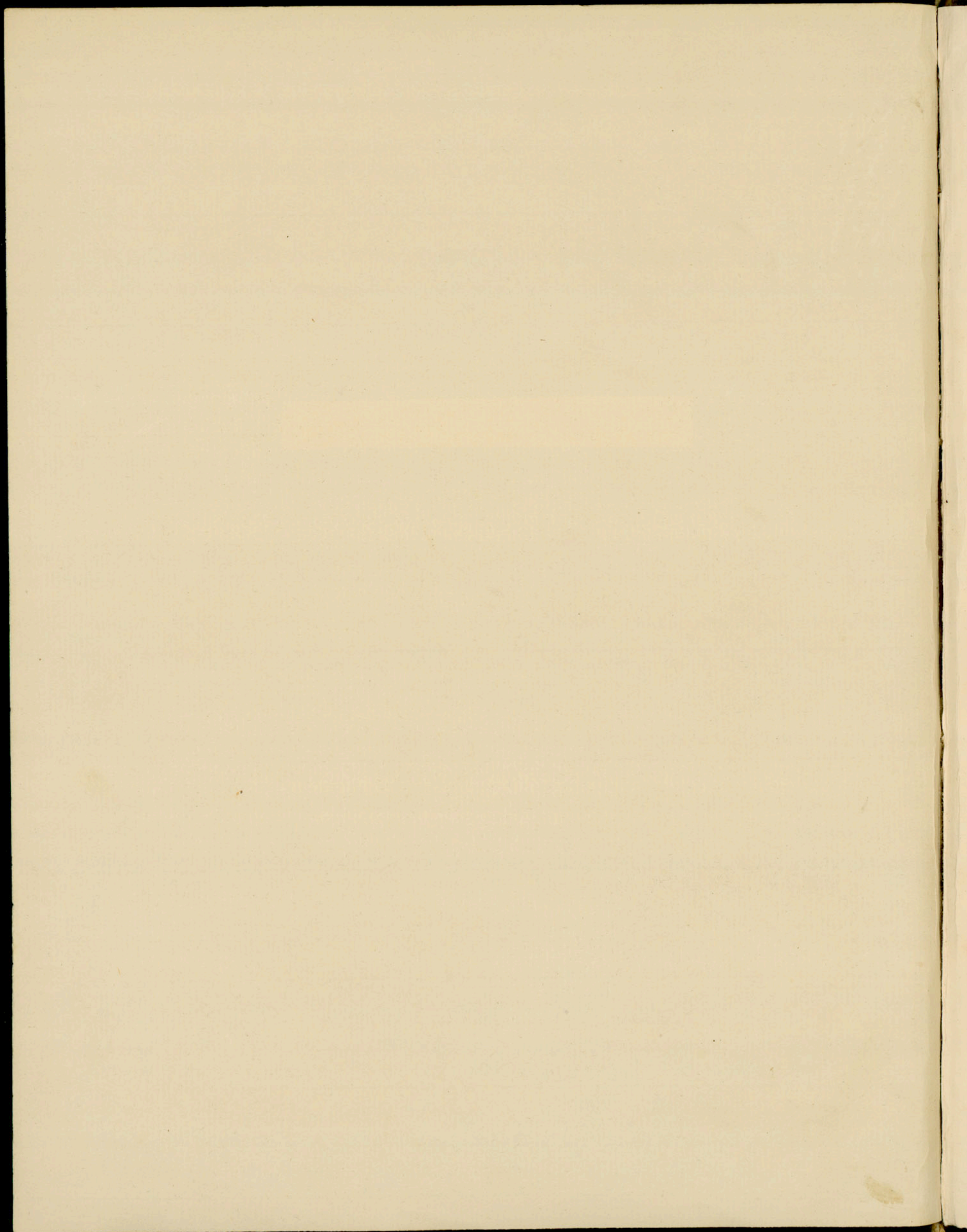
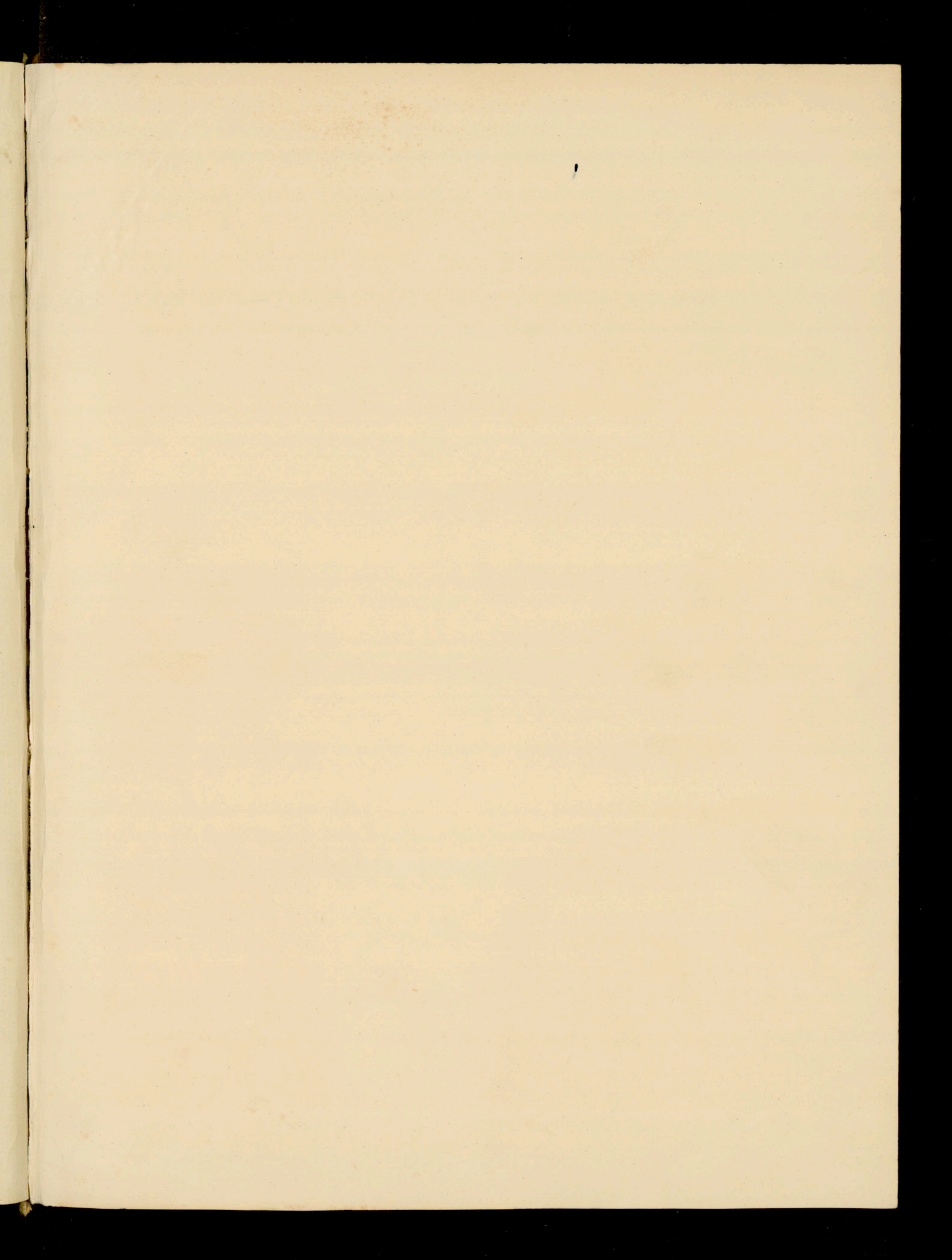
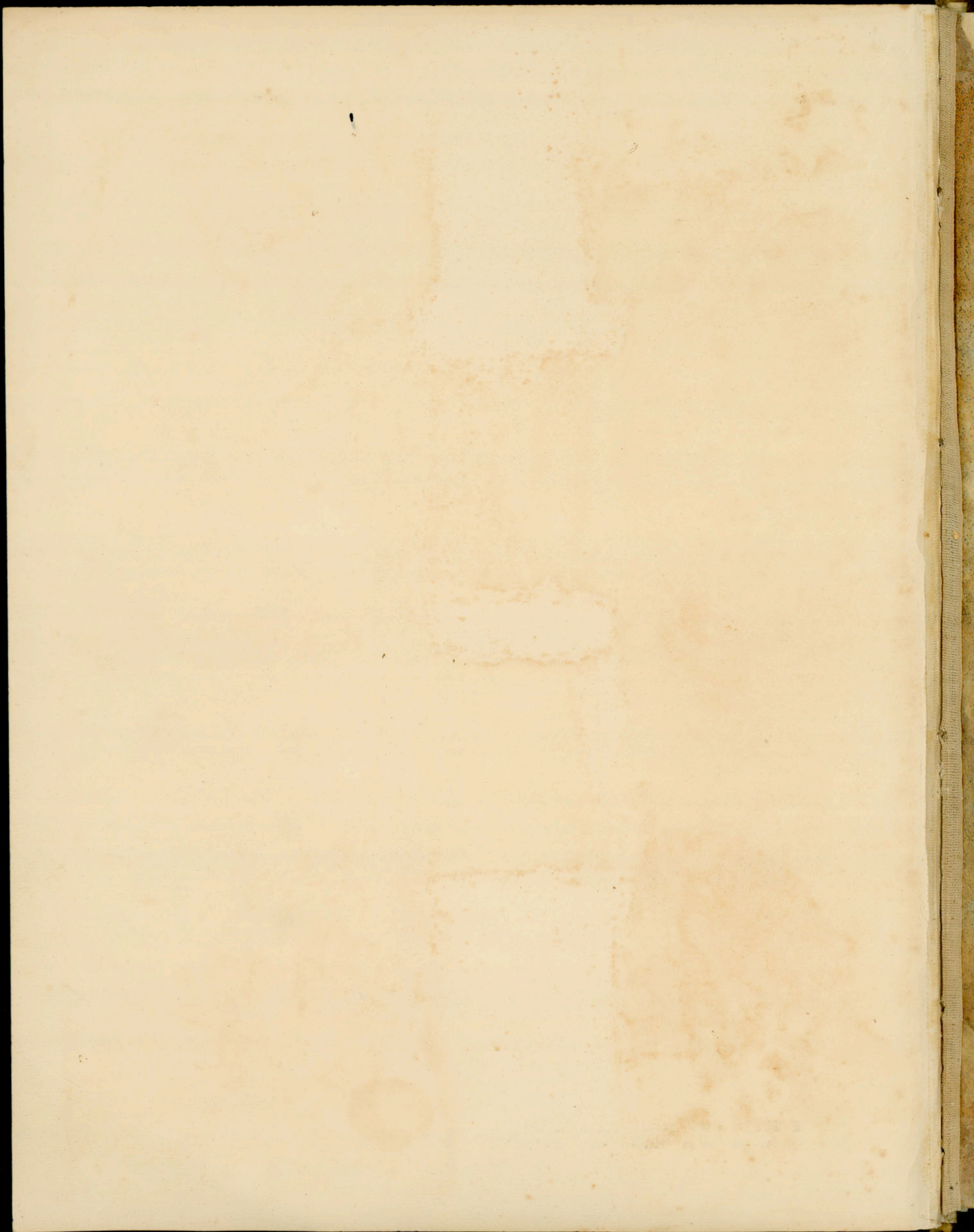

Fragments d'un curiôs sacramentari-matirologi

in ista uerba
uado cum...
amur...
Orfag...
tua cu...
ne abal...
ndou...cia

Hec oratio
et laudat...
ne digni...
O d...
Suppli

ci...
ueniunt...
cul...
uenia & nol...
libe

Liberet...
H...
se acrimine...
dup...
est...
A...
omni...
sperante...
sugge...
effec...
O...

Observa...
ut que...
cogn...
ad...

O...

Suppl...
nob...
operare
per...
dec...
di...
O...

de...
deuocione...
Co...
damna...
mandata
op...
p...
O...

sacris...
rebelam...
fac...
obe...
p...
supplic...

modere...
largoribus
ut...
p...
semper...

pan...
p...
quos...
hab...
p...
canno...
quog...

co...
d...
quas...
u...
p...

[Faded Latin text, likely a prayer or liturgical reading]

xi kt unu

[Faded Latin text, likely a prayer or liturgical reading]

ob ta

[Faded Latin text, likely a prayer or liturgical reading]

[Faded Latin text, likely a prayer or liturgical reading]

ob ta

co on

[Faded Latin text, likely a prayer or liturgical reading]

x kt

[Faded Latin text, likely a prayer or liturgical reading]

Vni kt unu

[Faded Latin text, likely a prayer or liturgical reading]

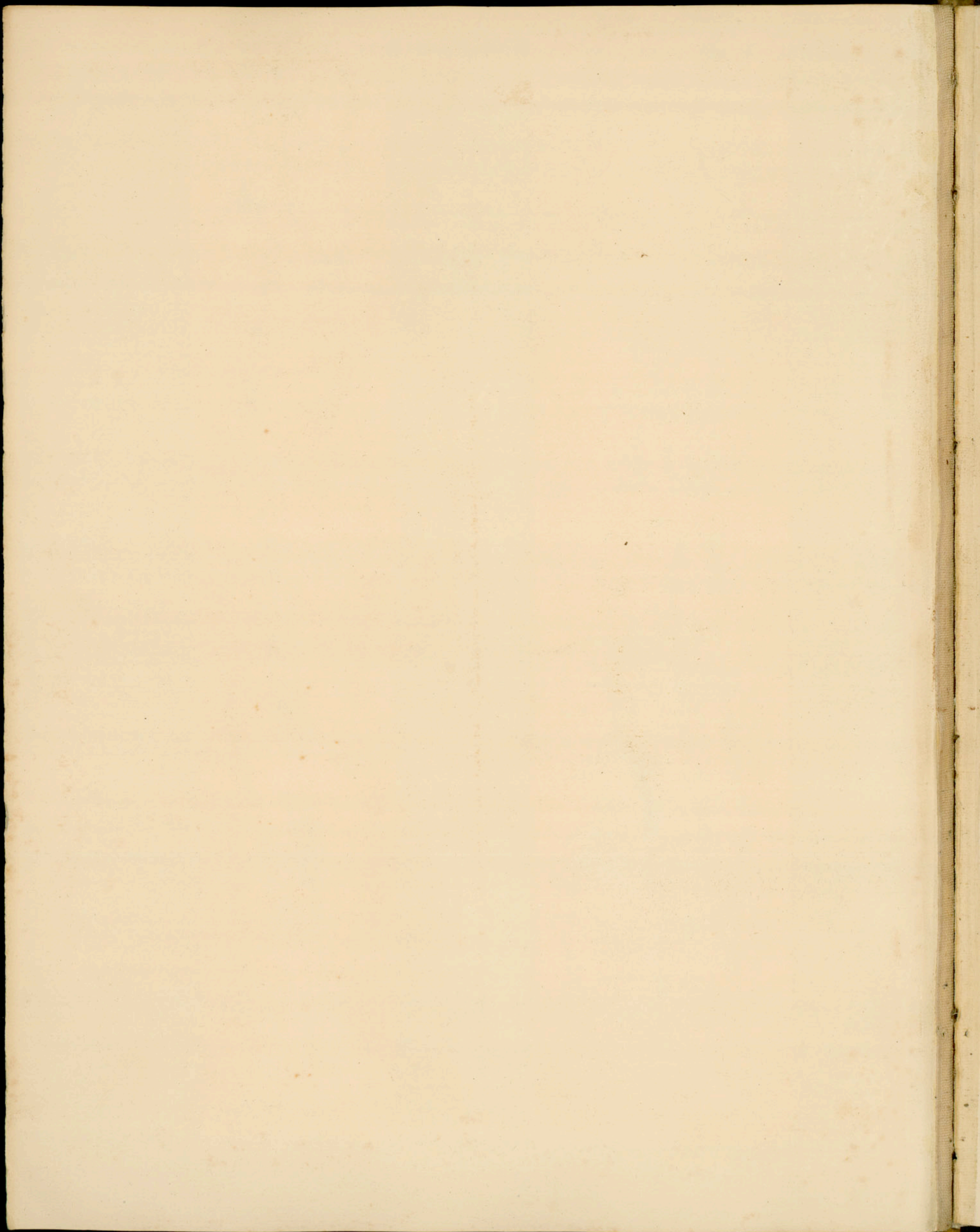

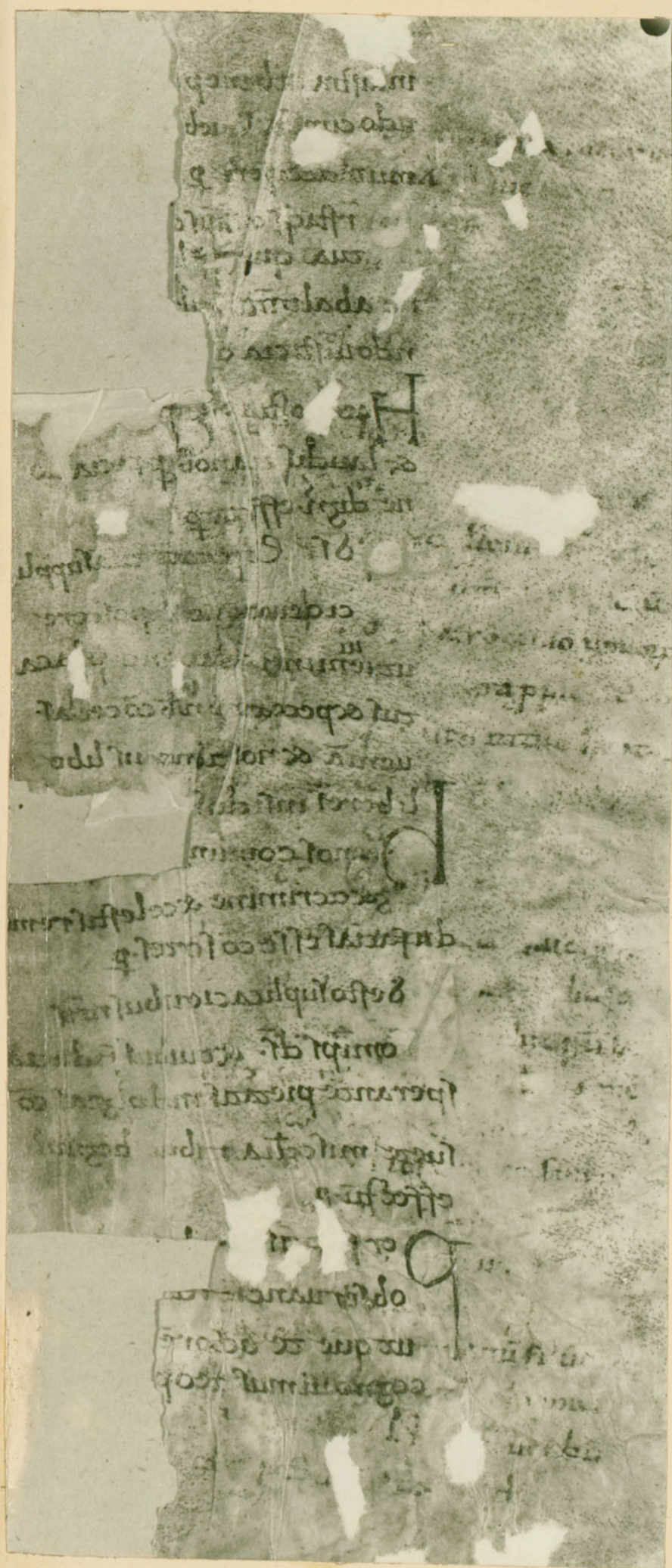

ESPECTRE DE LA PAGINA 1, COLUMNA 1ª
Inversió de la tapa posterior, col.1ª

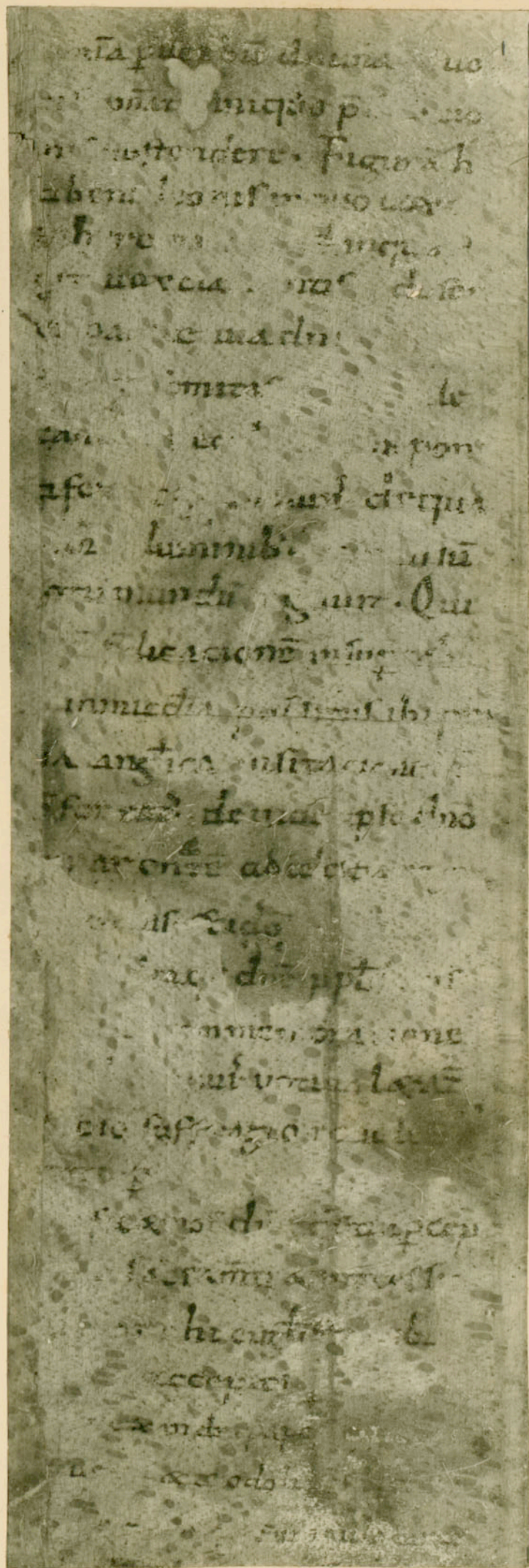

ESPECTRE DE LA PAGINA 1, COLUMNA 2ª
Inversió de la tapa anterior, col.2ª

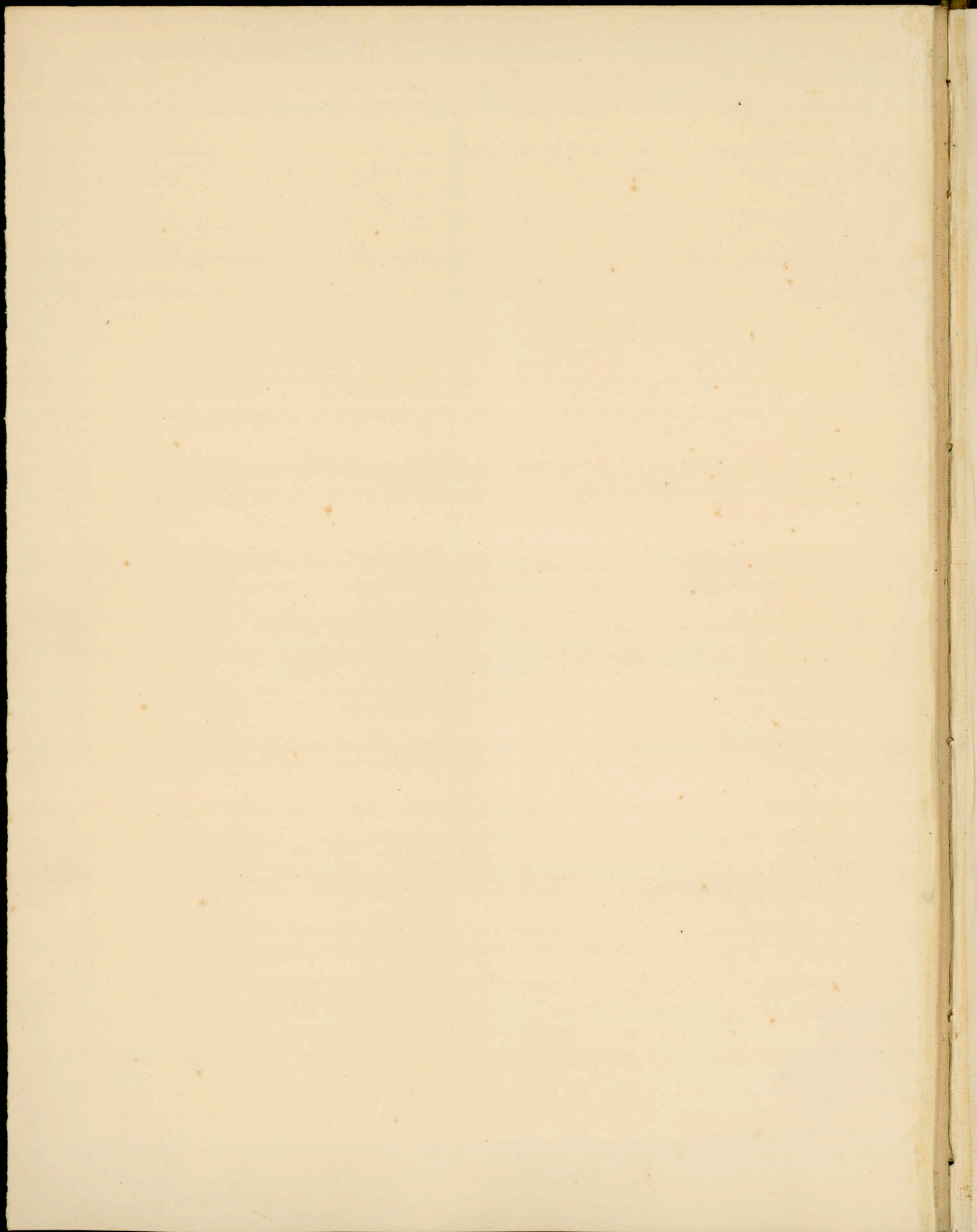

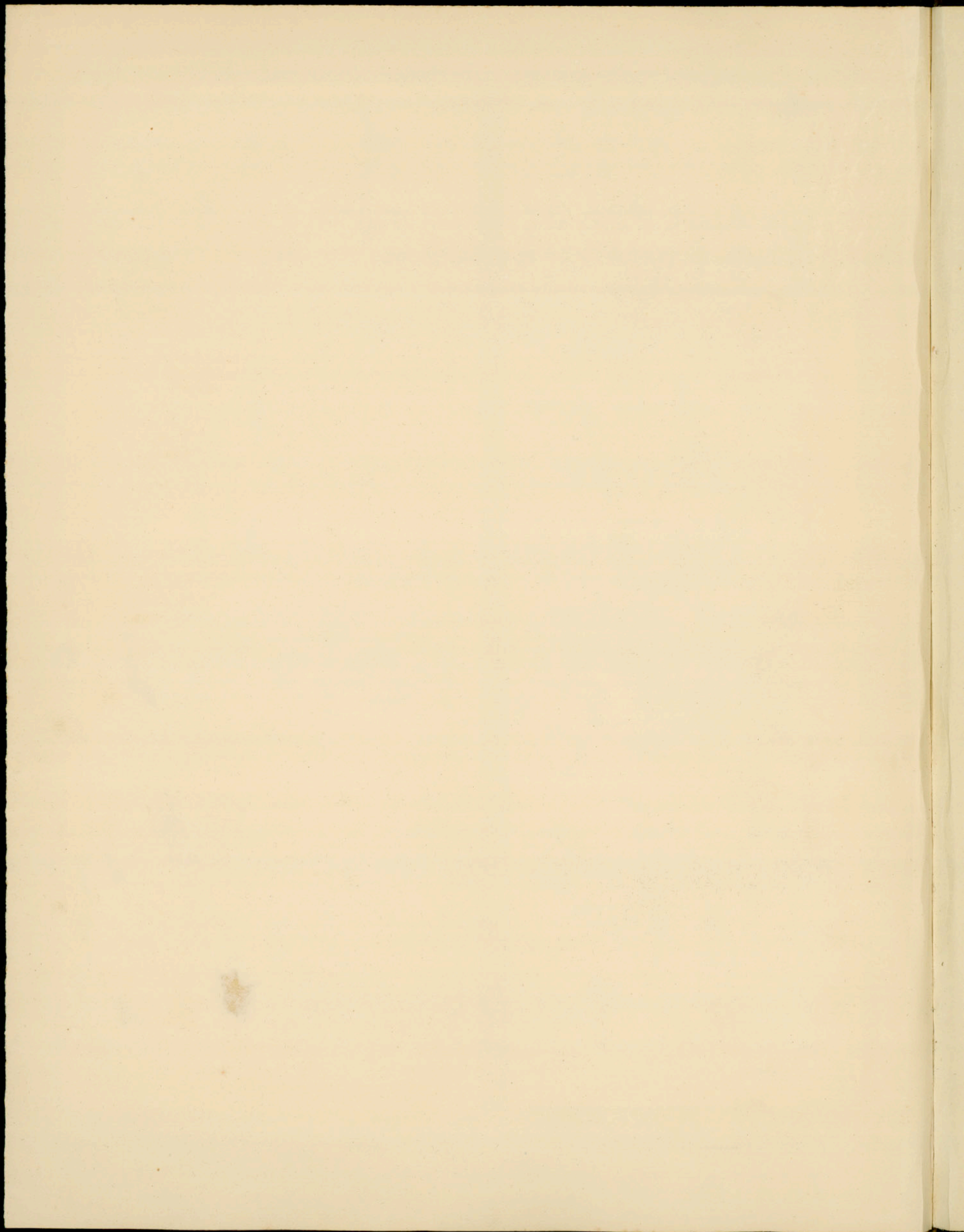

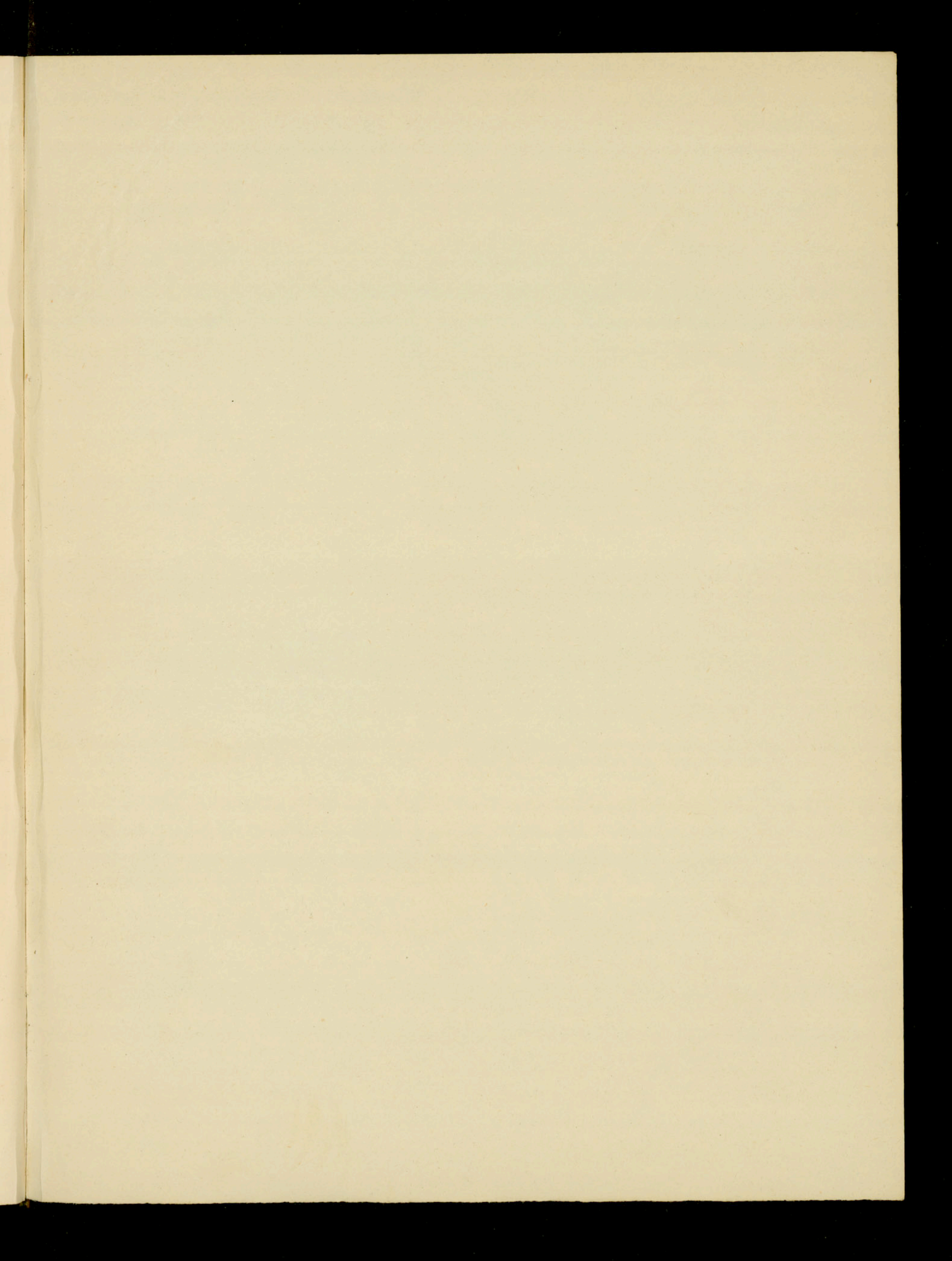
ESPECTRE DE LA PAGINA 5, COLUMNA 1ª
Inversió de la pàgina 2, col.1ª

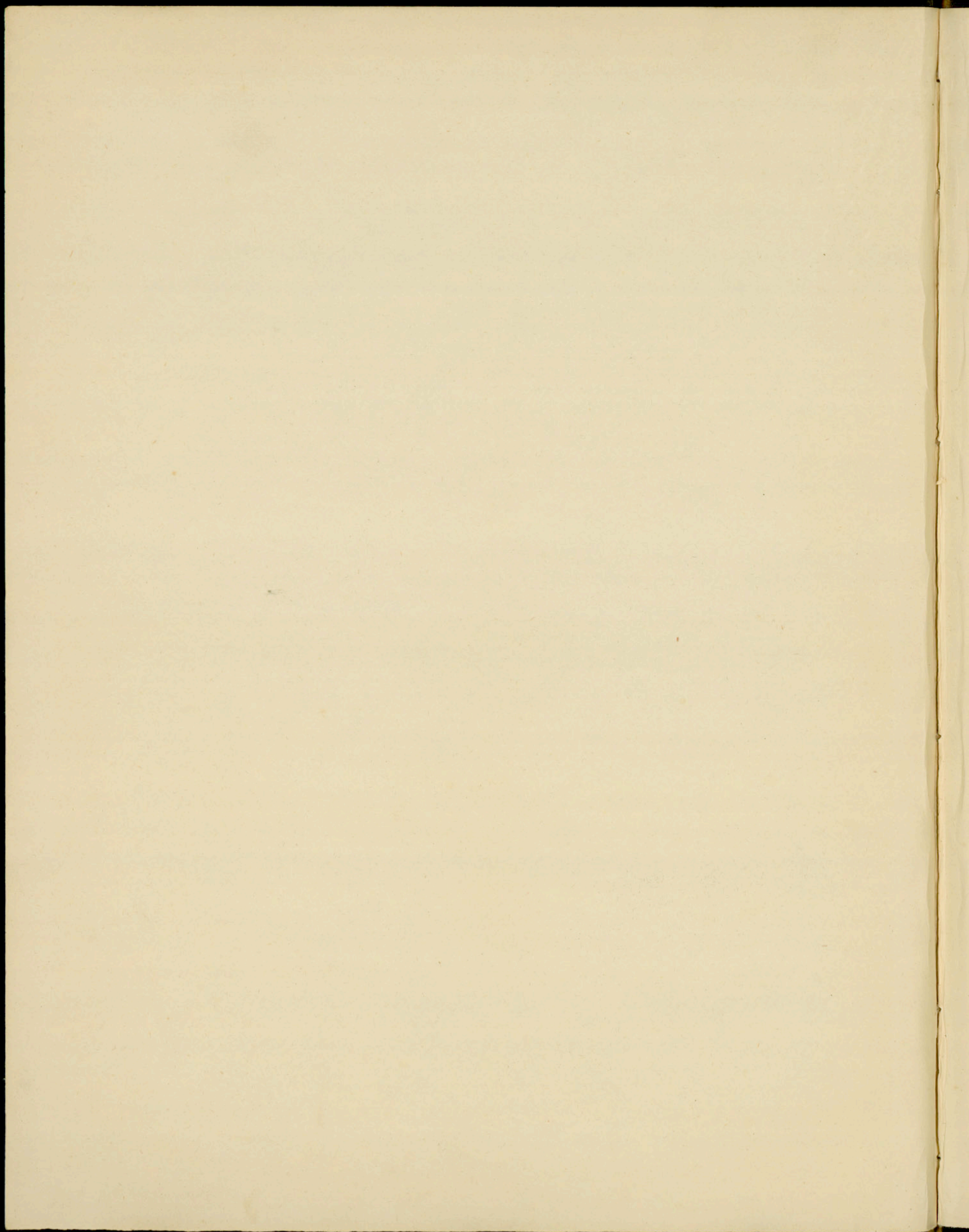

ESPECTRE DE LA PAGINA 5, COLUMNA 2ª
Inversió de la tapa anterior, col.1ª

SONDERDRUCK

AUS

SPANISCHE FORSCHUNGEN
DER GÖRRESGESELLSCHAFT

BEGRÜNDET VON HEINRICH FINKE, WILHELM NEUSS, GEORG SCHREIBER
HERAUSGEGEBEN VON JOHANNES VINCKE

ERSTE REIHE

GESAMMELTE AUFSÄTZE ZUR
KULTURGESCHICHTE SPANIENS

21. BAND

Nicht im Handel

ASCHENDORFFSCHE VERLAGSBUCHHANDLUNG
MÜNSTER WESTFALEN 1963

Fragments d'un curiós sacramentari-martirologi

Per Anscari Mundó i Alexandre Olivar

Recentment ha estat posat en clar un ús litúrgic del martirologi, que havia passat gairebé desapercbut: el de la seva lectura dins del cànon de la missa romana¹. Els textos dels *Ordines Romani* I, 108; XV, 56 i XVII, 60, són prou clars. Especialment aquest darrer, d'origen monàstic franc, de cap a la meitat del segle VIII, és molt il·lustrador:

Postea quidem accipiens diaconus calicem in dexteram partem altaris, elevans eum in manibus suis, *pronuncians natalicia sanctorum* in ipsa ebdomata venientia, ita dicendo: „Illa feria veniente, natale est sanctae Mariae, aut confessoris, vel alius sancti qualis evenit *secundum martyrologium*“. Et respondent omnes: „Deo gratias“².

És natural que aquest ús hagi deixat senyals tangibles en alguns sacramentaris antics. Als cinc còdexs, que des del temps de De Rossi i Duchesne havien estat assenyalats³, podem afegir-ne d'altres:

	origen i nom	tipus de sacramentari	tipus de martirologi
París, B. N., lat. 12048 (s. VIII ²)	Gellonensis	Gelas. s. VIII	Gellonensis ⁴
Berlin, Staatsbibl., Philipps 1667 (s. VIII ex.)	Labbeanus	Gelas. s. VIII	Gellonensis ⁵
Padua, Cap. D 47 (s. IX ¹)	Paduensis	Gregor. „antic“	Gellonensis breu ⁶
Reims (perdut; de Godelgaud, s. VIII—IX)	Remensis	Greg.-Hadr.	contret especial ⁷
Zurich, Rhein. 30 (s. VIII ex.)	Nivelles	Gelas. s. VIII	calendari extens ⁸

¹ B. de Gauffier, *De l'usage et de la lecture du martyrologe*: *Analecta Bollandiana* 79 (1961) sobre tot pp. 41—48.

² M. Andrieu, *Les Ordines Romani* . . . III (Louvain 1951) p. 183.

³ *Acta Sanctorum*, *Novembris* II, 2, en la introducció a l'edició diplomàtica del Martirologi Jeronimià; cf. De Gauffier, l. c., p. 46.

⁴ Edició de L. D' Achery, *Spicilegium* . . . *nova editio*, II (Paris 1723) pp. 25—37.

⁵ Edició de J. B. Du Sollier, *Martyrologium Usuardi* . . ., *Acta Sanctorum*, *Junii* VII, 2 (Anvers 1717), pp. 22—30.

⁶ Segons fotografies deixades amablement per Dom Cunibert Mohlberg.

⁷ Edició d'U. Chevalier, *Sacramentaire et martyrologe de l'abbaye de Saint-Rémy* (Paris 1900); el sacramentari, segons còpia de Voisin conservada a París, B. N., lat. 9493; el martirologi, *ibid.*, lat. 17189.

⁸ Edició de L. Delisle, *Mémoires sur d'anciens sacramentaires* (Mémoires de l'Académie d'Inscriptions et Belles Lettres, 32, Paris 1886) pp. 84 s., 310—313.

Verona, Capit. CVI (99) (s. IX) ¹	extrets de Greg. extret de Gellon. ⁹
Vaticà, Ottob. lat. 313 (s. IX)	Greg.-Hadr. Beda 2 ^a recen. ¹⁰
Vaticà, Reg. lat. 316 i París	
B. N., lat. 7193 (s. VIII) ¹	Gelasià antic Brev. Apost. ¹¹
París, B. N., lat. 9433 (s. IX) ¹	Greg. mixt id. i martirolog. abreujat ¹²
París, B. N., lat. 12052 (s. X, Ratoldi)	
París, B. N., lat. 10500 (s. XI)	Greg. mixt contret especial ¹³
Viena, Nat.-Bibl. 1815 (s. IX)	Greg. mixt Martyrol. Hieron. ¹⁴
París, B. N., 9432 (s. IX) ²	Greg. mixt calendari extens ¹⁵
Stavelot-Malmédy (s. X o XI, perdut)	Greg. mixt Beda poet. i calendari ¹⁶
	Gregorià? extret de Martir. Jeron. i calendari ¹⁷ .

Sens dubte que n'han d'existir d'altres. Aquí només hem considerat els que van units no a calendaris romans, que venen a ser com l'índex del sacramentari, sinó a martirologis, per reduïts que es presentin¹⁸, tant si provenen del Jeronimià, com de Beda o d'algun dels històrics. El tipus que ha donat més exemplars és el contingut en el *Gellonensis*, resum derivat directament del Martirologi Jeronimià, que recull un terme mig de quatre noms per dia. Successivament fou reduït fins a dos o un sol nom per latèrcul, com succeeix en el de Verona.

En tots aquests casos, però, es tracta de dos llibres litúrgics només juxtaposats l'un darrere l'altre en un mateix volum. En aquest estudi volem presentar un còdex força curiós, probablement l'únic conegut per ara, on martirologi i sacramentari han estat perfectament fesos en un sol llibre mixt. No sols

⁹ Edició d'A. Spagnolo, *Le calendari medioevali veronesi*, a Atti dell'Accademia di agricoltura, scienze e lettere di Verona, sèrie IV, vol. XV (1914; tirada a part: Verona 1915) pp. 12 i 18—51. És una reducció del resum de Pàdua del de Gel.lona.

¹⁰ Vegi's H. Quentín, *Les martyrologes historiques du moyen âge* (París 1908) pp. 24—26, 46—47.

¹¹ Gossem incloure aquest únic representant del Gelasià antic entre els sacramentaris units amb el martirologi, ja que el final (la part conservada a París) conté el „Breviarum Apostolorum“; podria ser molt bé que en el quadern següent perdut continués un abreujament del martirologi, com en els de Gel.lona, d'Echternach i altres encara. Edició del „Breviarum Apostolorum“ en C. Mohlberg, *Liber Sacramentorum Romanae Ecclesiae* ... (Rerum Ecclesiasticarum Documenta, series maior, Fontes IV) (Roma 1960) pp. 260 s.

¹² Vegi's, o. c. en la nota 8, pp. 254—257. Per Gregorià mixt entenem un sacramentari bàsicament gregorià amb afegits gelasians més o menys considerables.

¹³ Edició de E. Martène, *Tbesaurus novus anecdotorum*, III (París 1717) col. 1593—1604.

¹⁴ Delisle, *Mémoires*, pp. 281—285.

¹⁵ Ibid., p. 91; J. Denis, *Codices manuscriptorum theologicorum Vindobonenses*, I (Viena 1793) 3029.

¹⁶ Delisle, *Mémoires*, pp. 325—345; Quentín, *Les martyrologes*, p. 120.

¹⁷ Edició en Martène, *Veterum Scriptorum amplissima collectio*, VI (París 1729) col. 635, 668—678.

¹⁸ J. Hennig, *Martyrologium and Kalendarium*, Studia Patristica V, iii (Texte und Untersuchungen 80) (Berlín 1962) pp. 69—82.

el santoral del sacramentari es troba barrejat amb el propi de temps — com en els Gelasians del segle VIII i Gregorians d'Adrià — sinó que, a més, davant dels formularis de les misses de sants hi ha transcrits sencers els latèrculs d'un martirologi històric complet.

Es tracta d'un fragment de còdex, propietat del Sr. Felip Capdevila, de Barcelona. Són quatre folis, que foren trobats en l'enquadernació d'un gran leccionari de l'ofici romà, del segle XII, actualment també propietat del Sr. Capdevila¹⁹. Per l'interès que tenen aquests fulls, els descriurem amb detall: foli I, pàgines 1—2: 320 per 237 mm;

foli II, pàgines 3—4: 325 per 253 mm; aquest foli conserva encara restes del galze que l'unia al seu company, perdut;

folis III—IV, pàgines 5—8: 315 per 253 mm; és un bifoli.

Les mides de les dues columnes del text són: 225 per 77 mm.; l'espai intermedi és de 8 mm.; el marge interior, de 28 mm.; l'exterior (del foli II, més ben conservat), de 60 mm.; l'inferior en fa 72; el superior, 27.

El color del pergamí és molt desigual degut al mal estat de conservació. En el foli II és blanc-groguenc pàllid; en els altres és fosc torrat.

El foli II és el millor; té només l'angle inferior retallat i alguns foradets de corcs. El foli I feia de reforç del llom del leccionari; a més de foradets de corcs, presenta tres forats regulars notables al mig de la plana en sentit vertical, que afecten el text. El bifoli III—IV té, a més dels corcs, els mateixos grans forats del foli I, però aquests es troben al centre del bifoli, de manera que només afecten una mica del text.

L'estat lamentable d'aquests fulls fa difícil la seva transcripció en alguns passatges. Per tal de recórrer el màxim possible, a més de la lectura directa amb llum solar, els hem llegits amb llum ultravioleta, i encara s'han tret fotografies invertides de les parts de fusta on hi anaven enganxades les pàgines I 1, III 5, i IV 8. El treball de desenganxar els fulls i de restaurar-los el va dur a bon terme la senyoreta Carne Capdevila.

Per tal de datar i localitzar, o sigui, de determinar el lloc d'origen del fragment, si és que resulta possible, cal examinar-ne alguns dels principals aspectes codicològics i paleogràfics.

El nombre de ratlles varia molt fins i tot dins d'una mateixa pàgina. Les p. 1—2 en tenen 28; la p. 3 col. 1, 30, però la col. 2, només 27; p. 4: 28; p. 5: 30; p. 6 col. 1: 30; col. 2: 31; p. 7—8: 30. Aquests canvis s'expliquen per l'ús de dues mides de lletra, com es dirà totseguit. El punxat preparatori de les línies es veu al marge exterior. Ha estat traçada una doble línia vertical a banda

¹⁹ Vegi's H. Anglès, *La música a Catalunya fins al segle XIII* (Barcelona 1935) p. 148 n. 17, 151 facs. 35, 202, 292; taula I n. 9 (entre p. 294—5). Una descripció sencera del leccionari la trobarà el lector en Olivar, *El leccionari „Sambola“ reaparició*, a Hispania Sacra 11 (1958) 175—183. Sobre la col·lecció Capdevila, cf. Olivar, *Notas sobre manuscritos*: ibid. 8 (1955) 429 ss.

Subiecti...
M...
P...
S...

Sacramentari-Martirologi, frag. Capdevila, f. 2v. (reduit).

— clisé Abadia de Montserrat.

D...
P...
P...

Sacramentari-Martirologi frag. Capdevila, f. 2. (reduit)

— clisé Abadia de Montserrat.

i banda de les columnes per a guió de les caplletres i extrems de ratlla; a més de les dues línies verticals, que separen les dues columnes del text.

La tinta és negra, poc consistent; en desenganxar els fulls s'ha esvanit en alguns llocs.

Les caplletres es troben dins del text, a penes una mica sortides. Traçades en negre o vermell amb taques internes decoratives de groc, sovint són simplement grogues. Són de forma majúscula capital senzilla. Només es distingeix una gran Q amb entrelaçats a la pàgina 4. Repetidament apareix el nexa típic de U D per al començament „ Vere Dignum“ dels prefacis. Els títols són tots en vermelló, ben conservats.

Sota la columna primera de la pàgina 4, al marge inferior, hi ha la indicació del quadern: V, detall interessant per a calcular el que manca del text des del començ del còdex, o sigui quaranta folis més o menys. Pel text contingut, com veurem, sembla que entre els folis actuals I i II només n'hi manca un. No és possible calcular els que s'han perdut entre els II i III. Entre els folis III i IV hi podem suposar almenys el bifoli central del quadern, o potser dos bifolis.

L'escriptura és carolina pura, ben formada, de doble tamany: grossa per a les oracions del sacramentari, menor per a les notícies hagiogràfiques. Totes dues, però, semblen de la mateixa mà, que és bastant regular, tot i que de vegades resulta una mica deixada. Ofereix alguns caràcters arcaïtzants, com en la lletra g, oberta i amb la cabota plana o quelcom corbada, exactament semiuncial (p. 3, col. 1, lín. 8: stangn[um]; p. 5, col. 2, lín. 26: eugliste; etc.).

El sistema d'abreviacions és plenament continental. Les contraccions en algun cas tenen regust d'arcaic: prsbtri (p. 3, col. 1). La interpunció, bastant regular, consisteix en el punt i coma-punt (la coma sobre el punt).

L'ortografia és en general bastant descurada. L'escriptura era persona de poca cultura. Potser no fou tot culpa d'ell, sinó del model que copià; en tot cas es mostra poc curós en la interpretació dels passos difícils, en particular del martirologi. Bastin alguns exemples: *sedima*, sens dubte per *sed diuina* (p. 3, col. 1); *inimidia* = *in misericordia*!, on l'original devia dir *in vincula* (p. 5, col. 2), etc. La fórmula *Inicomedia* és freqüent²⁰.

²⁰ Com a curiositat gràfica noti's encara *beſ* (p. 8, col. 1, lín. 6), amb el desplaçament de la cua de la lletra e caudada (= ae) a la c. Sobre els accidents ortogràfics citats i els que recollirem a continuació en el text, hom pot comparar Olivar, *El Sacramentari de Vich* (Barcelona 1953), pp. XXII ss.: Anàlisis lingüístic i ortogràfic. La irregularitat o inconstància en la ortografia no és solament característica del nostre manuscrit, sinó dels coteranis seus de l'època. Observem, encara, en el fragment casos de no assimilació del prefix, com *inlustra*, *adſutura*, *adnuncianti*, etc.; llegim, en canvi: *amoxiis* (= a noxiis). Escriu quoequastū (p. 3, col. 2, lín. 22) com ho fa el ms. C del Sacramentari Gregorià (cf. més endavant). Sobre l'ortografia de les regions que entren en qüestió pot veure's també Mundó, *El comnius palimsest Paris lat.* 2269. *Amb notes sobre litúrgia i manuscrits visigòtics a Septimània i Catalunya*, Litúrgica 1 (Scripta et Documenta, 7) (Montserrat 1956) pp. 163—167 i 226—240. Altres grafies fonètiques curioses són: la sonorització de t > d:

L'ortografia presenta encara algun detall interessant que permet delimitar la procedència del fragment. Es tracta de l'ús indegut de la lletra *b* en paraules com *cetberis* (p. 3, col. 2, lín. 1), *ppbc* = *praephacio* (sempre); *pontipitici* (p. 3, c. 2; p. 8, c. 1 i 2); *homni* (p. 4, c. 2); *hostendere* (p. 5, c. 1 i 2); *beremo* (ib.); *hunus* (b.); *hictibus* (p. 7, c. 1, l. 6); *hab* (p. 7, c. 2); *interbemtus* (ib.); *hac* = ac (p. 8, c. 1); *Hurbani* (ib.); *Austissibodori* (ib.); *Tebodoricus* (p. 8, c. 2); *catholicus* (ib.); etc. Manca en canvi en *umanis* (p. 4, c. 2), etc. Aquest fenomen d'ultracorrecció és característic de les regions de l'antiga cultura visigòtica, que a més de la península Ibèrica comprenen la Septimània o la regió meridional de França entre Tolosa i Narbona.

Tenint, per consegüent, en consideració l'element important de l'ortografia, i, per altra banda, l'escriptura carolina i el sistema d'abreviacions continental que l'acompanya, el sacramentari-martirologi de la col·lecció Capdevila només pot provenir de la regió centre i llevant dels Pirineus, és a dir, la que comprèn l'antiga província eclesiàstica de Narbona, amb els comtats catalans, i part de la d'Auch²¹. L'estudi del santoral, tot confirmant aquesta conclusió, permetrà de precisar una mica més.

La paleografia fa possible d'atribuir la lletra del fragment cap als volts de l'any 1000, si es tenen en consideració els caràcters arcaïtzants d'alguna lletra i d'alguna abreviació. De totes maneres, la sobrietat de la decoració i la composició química de la tinta defectuosa, unides a l'arcaïsmes ja notat, podrien fer pensar en algun escriptori quelcom apartat dels centres culturals més importants coneguts de la zona pirenaica.

Hem procurat oferir la transcripció del text tal com es presenta en el fragment, amb totes les seves peculiaritats de distribució, d'ortografia i de puntuació. Les abreviatures van resoltes en cursiva per a facilitar la composició tipogràfica i també la comprensió, sovint prou difícil, del text. Les lletres entre parèntesi rodó () corresponen a abreviatures de resolució dubtosa. Les paraules i lletres entre claudàtors [] no es poden llegir en el pergami, i per tant, són restitucions nostres. No cal dir que les abreviacions incloses dins dels parèntesis quadrats son pures suposicions; però sovint han estat aconsellades per l'espai més aviat restret que deixaven, i per la manera de fer de l'escriptura en les altres vegades que apareix la mateixa paraula.

Conservem, en canvi, algunes abreviatures que revenen sovint o són prou conegudes: nl(o nt) = natale, kl(o K) = kalendas, DMC = dominica, FR = feria, qs = quaesumus, VD = Vere dignum, Or = oratio, Obla = oblata, Com = communió, ppbc = prephacio i, sup. pplm = super populum; i encara els principals „nomina sacra“: ds, dns, scs, sps, xps, ihs, epi, etc.; sobre tots

tando = tanto (p. 4 c. 1, 21), *competendi* (ib., 20); i la reducció del diftong au > o: *octore* p. 2 c. 1, 27), *Mortania* (p. 7 c. 1, 13), que, però, es donen en gairebé tot l'àmbit de la Romània.
²¹ La paleografia i la litúrgia d'aquestes regions han estat igualment tractades per Mundó, l. c. en la nota anterior.

els quals s'ha de suposar la ratlleta d'abreviació, difícil de representar en tipografia.

Els asteriscs *** indiquen la interrupció del text per manca dels folis següents.

pag. 1, col. 1

INicomed[ia nl *sanctorum* PRID*is*] NON*as* MARCII
uictoris [et u]ictorini qui *per* triennium *cum* claudia
no et bassa ux[ore eius] tormen[tis] multis affecti
et retrussi in carcerem *ibidem* uite sue cursum
impleuerunt. [NON]AS [MARCII]

Apud cartagine[m] *perpetue* et felicitatis [que]
bestis[um?], deputata [sub seue]pro prin[cipe. et]
cum felicitatis parturiret in carcere omnium
militum qui simul patiebantur *precibus* [impetra]
tum est ut octauo mense parere. Iam uero [perpetue]
inter alia co[n]cessum est ut eius mens qu[od]ammodo
auerteretur a corpore. ut in quo uace
impetum pertulit [adhuc?] futurum expec[taret]
q[ue]d[am]d[um] insciam gustum est nescire. or ad Missa

Da nobis dne q*s* *sanctorum* martirum

palmas ince[ssabili] deuocio]

[ne] uenerari [ut quos digna mente]

non possumus celebrare humilibus[sa]

lute[m] frequentem[us] obsequiis. *per. Obla.*

Intende dne munera altaribus

tuis *pro sanctorum* tuarum felicitatis et

perpetue commemoratione *propo*

sita ut *sicut* *per* hec beata misteria

illis gloriám contulisti nobis indulgen

ciam largiaris. *per. COM.*

Presta nobis q*s* dne intercedentibus

sanctis tuis *perpetue* et felicitatis

ut quod ore [contingimus pura mente]

10. parare *add. e sup. lin. 1ª manu.*

14. *forte* gestum.

24. gloriám, l *cum lineola adbreu., sed perperam.*

26. nob *add. sup. lin. 1ª manu*

pag. 1, col. 2

[capiamus. *per.*] D[MC. II] IN Quadra

[Ds qui *conspicis*] om[ni] nos] *gessim* [a]

[uirtute destitui] interius

[exterius] que custodi ut et [ab]

[omnibus] aduersit[at]ibus muniamur]

[in cor]pore et a prauis

[cogitationibus] mun]demur in mente. *per.*

S[acrificiis] prese]ntibus dne q*s* *Obla*

[intende placatus] ut et deuocionis

[nostre] proficiant [et sal]uti. *per. pphc*

VD ds. maiestatem tuam

sup[er]p[ro]p[ter] exorare] ut mentibus

n[ost]ris me]d[ic]in]alis obseruancia

munus [infundas.] et qui nec

cl[egentibus] etiam sub]sidia fer

[re non desinis]. beneficia *prebea*

[potiora] deu]otis. [*per.*] **COM**

18 Supplices [te] rogamus om[ni]potens

[ds ut quos] tuis refeciis sa

[cramentis] tibi et]iam placitis mo

[ribus] dignanter deseru]re conce

[das. *per.*] **alia**

P [...

...

...

...

... .. *per.*] **alia**

[Familiam tuam q*s* dne pro]pitiatu*s*

17. deu]otis *add. sup. lin. 1^a manu.*

23—27. *ferre deleta.*

inlustra ut benep[lacitis inhere]
 ndo cuncta que[bona sunt merca]
 mur accipere. *per.* [FR. II.]

Presta qs omnipotens [ds ut familia]
 tua que aff[ligendo car]
 ne ab alimētis ab[stinet secta]
 ndo iusticia a [culpa ieiunet. *per.*]

Haec hostia [dne placationis] obla
 et laudis tua nos propiciacio
 ne dignus efficia. *per.* pphc

VD ds, Et pietatem tuam suppli
 ci deuotione deponere
 ut ieiunii nostri oblacione placa
 tus et peccatorum nobis concedas
 ueniam et nos a(d?) noxiis libe
 liberes insidiis. [*per.* COM]

Hec nos comuni[o dne pur]
 get a crimine et celestis reme
 dii facias esse consortes. *per.*

sup pplm

Adesto supplicationibus nostris
 omnipotens ds et quibus fiduciam
 sperante pietatis indulgeas con
 suete misericordia tribue benignus
 effectum. *per.* FR. III.

Perfice qs [dne benignus in nobis]
 obseruancia [sancte subsidium]
 ut que te auctore [facienda]
 cognouimus te op[erante]

13. ienii, *add.* iu *sup. lin.* 1^a manu.

27. octore *scripsit, sed corr.* 1^a manu, *add.* u. *sup. lin.*

impleamus. *per.* obla

3 *Sanc*rifica[cionem t]ua[m [d]ne nobis his
 misteris placatus operare
 que nobis et eternis purget a uiciis
 et ad celestia dona *per*ducatur. *per.*

6 VD ds Qui a(ni)marum pphc
 m]edellam ieiunii deuotionem casti
 gari corpora *pre*cepisti. Concede
 qs [ut? . . .] corda nostra ita pietatis
 tue ualeant exercere mandata
 ut ad tua mereamur te opitulante
*per*uenire *prom*issa. *per* xpm. COM

9 *Vt* sacris dne reddamur di
 gni muneribus fac nos tuis qs obe
 dire mandatis. *per.* Sup pplm

12 Propiciare dne supplica
 tionibus nostris. et a(ni)marum
 15 nostrarum medere langoribus
 ut remissione *per*cepta in tua
 semper benedictione letemur. *per.* FR. III.

21 *Populum* tuum dne propicius res
 pice et quos ab escis car
 nalibus *pre*cipis abstinere
 24 annoxiis quoque uiciis cessa
 [r]e *con*cede. *per.* obla

[H]ostias dne quas tibi offeri
 mus propicius respice et *per* hec
 sca comercia uincola peccatorum

10. exere, *add.* erce *sup. lin.* forte *alia manu.*

14. qs *add. sup. lin.* forte *alia manu.*

20. dictione *add. sup. lin.* forte *alia manu.*

qs tua sca *presidia* que *interven-*
entibus beati arcad[ii] meritis ab o
m[n]ibus nos absoluant peccatis. *per.*

IN sebast. in ar VII *idus Marcii*

minia minore xl militum tempore lici
 regis sub *predite* agricolla qui post uincu
 la et carceres creberim[us]. post cessas la
 pidibus facies missi *sunt* in stangnum ubi gellu
 constricto corpora eorum. nocte disrump[er]e
 tur et mane crunifragio martirio *consu-*
 marent. Deinde corpora eorum combusta
 et in fluium *proiecta* sedinna dispensacio
 ne reliquias[unt] eorum. integra *reperte* et ono
 re digna *condicta*. Erant autem nobiliores
 inter eos *quirion* et candidus. VI *idus Marcii*

IN anciochia nl sec agape. uirginis. Inico
 media nl *sanctorum* firmiani et patuini. V *idus*

MARcii

IN [ic]lomedina nl *sanctorum* gorgoni era
 cli. et alexandri. Eodem die iossimi epi
 et candidi. III *idus MaRcii*.

Rome depossicio uiri uenerande me

morie gregorii pape et sci innocencii
 epi. Inicomedia passio pionii presbiteri
 qui passus est sub *proconsulle* asie iulio *prodo*
 et quintiliano qui post carceris et corpo
 ris dilaceracione *confixis* ligno cum me
 trodoro *compresbitero* igni *traditus* est et ec(?)
 duni presbiteri et aliorum VIII *tem*. qui diebus
 singulis *sufogati* *sunt* ut cetheris metus
 incurrerentur.

5. xl *cum lineola* adbreu.

8. stangne *scripsit*, sed *postea* corr. 1^a *manus*.

24. *prodo*, forte *proclo* *scribere* *uoluit*.

OR ad MISSA

Ds qui *anime* famuli tui gregorii
 eterne beatitudinis *premia* contuli
 sti *concede* *propicius* ut qui pec
 catorum *nostrorum* pondere *preminimur*
 eius ap[ud] te *precibus* subleuemur. *per.*

An[imue nobis] dne ut *anime* **obl**
 fam[uli tui] gregorii pontificis tui
 oblatio q[ua]m *immolan]*do tocius
 mu[n]di tribuisti relax[ari] delic

VD ds. Qui [sic] **pphc** ta. *per.*
 [trib]uis *ecclesiam* tuam sci grego
 rii pontificis tui *comemo*
 racione[m] gaudere ut eam illius et
 festiuitate letifices. et exem
 plo pie *conuersacionis* exer
 ceas et uerbo *predicacionis* eru
 dias gra[ti]am que tibi supplicacione
 tuearis. *per* xpm. **COM**

Ds qui beatum gregorium ponti
 phicem *sanctorum* tuorum meri
 tis *quo*equasti *concede* *propicius*
 ut qui commemoracionis *eius*
 festa *percolimus* uita quoque
 imitemur exempla. *per.* **alia**

Prestent dne qs tua sca
presidia que *intervenientibus*

beati gregorii meritis ab omnibus
nos absolue peccatis. *per.* **DMC. III**

Qs omnipotens ds uota humilium
respice atque ad defen
sionem *nostram* dextram tue
maiestatis extende. *per.*

Haec hostia dne **obla**
qs emundet *nostra* delicta et sa
crificium celebrandum subditorum
tibi corpora *mentesque* scificet. *per.*

VD ds. Et suppliciter pph
exorate ut *cum* abstinentia cor
poralis mens quoque *nostra* sen
sus declinet inlicitos. Et q(*ue*)
terrena delectatione carnali
bus epullis abnegamus umane
uoluptatis prauis intencioni
bus amputemus Quatenus ad
sca *sauictorum* feliciter salubriterque
capienda competendi ieiunio
ualeamus abtari. Tando nobis
certi *propensius* iugiter adfutura
quando fuerimus eorum institu
cionibus gracios. *per* xpm **COM**

Cunctis nos dne reatibus
et periculis *propiciatus* absol
ue quos tanti misterii tribuis
esse participes. *per.* **alia**

15. *terreno scripsit, postea corr.*

Subiectum tibi *populum* qs dne *propri*
ciatus celestis ampli[fic]et et
tuis semper faciat seruire [man]datis. *per*

Cordibus nostris qs FR II.
dne begninus infunde ut
sicut ab escis corporalibus abstinemus
ita sensus quoque a noxiis retraamus
excessibus. *per.* **obla**

9 Munus quod tibi dne *nostra* ser
uitutis offerimus tu salutare
nobis *per* face sacramentum. *per.* **pphc**

12 **VD ds. clemenciam tuam cum ho**
mi supplicatione *precati*. Ut *per* h
anc *ieiuniorum* obseruacionem
crescat *nostra* deuocionis affectum
et *nostras* acciones religiosos
exornet effectus. Quatenus te
auxiliante et ab umanis [s]emper
retraamus excessibus et monitis
inerere ualeamus te largiente
celestibus. *per* xpm **COM**

Presta qs *omnipotens* et miseri
cors ds, ut que ore *contin*
gimus pura *mente* capiamus. *per* **ad pplm**

24 Subueniat nobis dne *miser cordia*
tua ut ab iminentibus pecca
torum nostrorum periculis te me
reamur *protegente* saluari. *per*
*** **

pag. 5, col. 1

[.... pre]sta ut [.....] intra nos
[... ..]o[... ..]lencia perseueret per. **VIN**
A[lex]andrie. Sci patris nostri **ONAS MADI**
[atana]siii epi orto[doxi] qui pro fide xpi
[mu]lta perpesus est Eodem die nl *sanctorum. satur*
[ni]ni et neopoli qui in carcere recreuerunt.
[Eodem die] octabas sci marchii. **OR ad**

Beati marchii euangeliste **missa**
dne sacerdotis epi [et mar]tiris
annua festa recollente[s] qs ut q(ue)
tuorum nobis sunt instrumenta presencium
fiant et nostrorum patrocinio premiorum. per

Suscipe dne munera propiciatus **Obla**
oblata que maiestati tue beatus
[ma]rchus euangelista et sacerdos com
[me]rdjet et martir. per **Pphc**

VD. ds. Gloriosi marchii euangeliste
recollentes natalicia quicquid
petri apostoli in baptismo filius et
q(ue) in diuino sermone discipulus sa
cerdocio in israel agens secundum carnem
leuita conuersus et fide[m] xpi euangelium
nobis condidit. Hostendens in eo
qu[... ..] generis suo debere. et xpo
[... ..]nicipium principium uoce prophetia
[predica]tionis(?) hostendit. Predi
cans iohannem predestinatum filium za
charie in uoce angeli adnuncia
nti sed missum. Non solum uerbum
caro factum sed corpus dni in

pag. 5, col. 2

omnia pre uerbum diuine uo
cis ama(n)[... ..] iniquo predicacio
nis hostendere. Figuram h
abens leonis in quo uox eius
in heremo auditur in qua di
citur uox clamantis in deser
to parate uia dni rectas
facite semitas eius Nam alle
xandria ecclesia primus pon
tifex et quasi humus de qua
tuor fluminibus paradissum
totum mundum rigauit. Qui
propter predicacionem insuperabi
lem in mi(seri)c(or)dia possitus ibi pri
ma angelica uisitacione est
confortatus deinde ipso dno
apparentem ad celestia regna
est uocatus. Et ideo. **COM**

Exulta qs dne populis tuis
in sci commemoracione
marchi ut cuius uotua letatur
officio suffragio reueletur
obtrato. per. **COM**

Scificet nos dne qs tui percep
cio sacramenti et intercessio
beati marchii euangeliste tibi
reddat acceptos. per. **V.NONAS**

Rome alexandri pape **MAdii**
et euentii et teodoli presbitero
rum quorum primus post uincula carce

14. in micidia scripsit manifeste, loco in uincula!

ris et euleum unculas et ignes punctis creberimis per tota m[e]mbra peremp tus est. sequentes et ipsi. [post longam car] ceris sustinentiam ignibus examinati(?) et [ad ultimum decollati sunt. sub aurelia?] [no iudice tempore traiani principis?] Ipso die inu[entio] sce crucis] dni nostri ihu xpi [anno] CCXXXIII post pas[sionem] dni ?] [ab helena] regina [matre? constantini imper] atoris. [Ipso die] nl sci iuuenalis epi et confessoris.] **or ad Missa**

Presta qs omnipotens ds ut qui *sanctorum* tuorum alexandri euenti et [te]odoli natalicia colimus [a cun] ctis malis imminentibus eorum intercessionibus liberemur. **per alia**

B[cati epi?] iuuenalis qs dne *confessio* semper nobis *prosit* et meri tum. **per. obla**

Super has qs dne hostias benediccio copiosa descendat que scificationem nobis *clementer* ope retur et de martirum nos *solemp* nitate letificet. **per alia**

Hostias nostras qs dne scs ponti fex iuuenalis nomini tuo reddat acceptos qui eas tibi digne complacuit offerendas. **per COM**

Refecti participatione mu

neris sacri qs dne ds *noster*. ut quorum exequimur cultum *senciamus* effectum. **per.] alia**

Leti dne *sumsimus* sacramenta celestia que nobis *intercedente* beato iuuenale *confessore* tuo atque pontifice *uberius* *confidimus* *pro* futura. **per eodem die INVencione sce cru**

Ds *qui* in *preclara* salutifere crucis *con*secratione *passionis* tue miracula suscitasti [*concede*] ut uitalis ligni *precio* eterne ui[te] *su]ffragia* consequamur. [qui?] **obla**

Sacrific[ium] dne] quod *imolamus* placatus intende. ut ab omni[i] nos] exua bellorum] nequicia et [per uexi] llum sce crucis filii tui ad *con*terendas potestates *aduersariorum* in sidias nos in tue *pro*teccionis *se* curitate *constituas*. **per. pphe**

VD *per* xpm. Qui *per* *passione*m crucis *mundum* redemit et *antique* arboris *amarissimum* gustum crucis *medicamine* *indulca* uit. *Mortemque* que *per* lignum u[eritum] uenerat *per* ligni *tropheum* de[u]icit] Ut *mirabil[i]* sue *pietatis* *dis* pensacione qui *per* ligni *gustum* a f[lorigera] sede *disceseramus* *per* crucis lignum ad *paradisi* gau
* * * * *

17. bellarum scripsit, postea corr. 1^a manus.

[Sci fausti?]ni epi et confessoris **XII kl iuni**
 [sci]astregisel[...]
 [In] territorio hebu[rensi passio?] sci [martii]
 [qu]i passus est ad(?) iudeis Q[ue]m ob] filii dei confesi
 one[m] extensis f[u]n[u]m] uinculis inhumanis
 palgarum hictibus [u]er]berauerunt(?). Postmodum
 totum corpus [ar]tissimis uinculis aligauerunt
 [tan]tasque eorum uulneribus affecerunt ut mem
 [bra] uermibus pascere[n]t. Hic etiam [adici]u[nt]
 u[er]ba ab ortu solis us[que] ad ...? occau(?)sum ex[ercent?]
 d[omi]ni rursus in grauiorem cultura[m] penal]is nume
 rus adderet[ur]. Sed istis om[n]ib[us] inuictus] deo spm
 redd[idi]t[ur]. In moritania nl sanctorum polieutic[i]
 diaconi. timotei et uicti(?) qui [una die meru]
 [erunt] co[n]ronari]. **XI kl iuni.**

IN a]frica passio sci casti et emelii. q[ue] per ig
 nem] passio[n]is martiri]m consumauerunt. Scrip
 sit ciprianus in li[br]o de lapsis. Eo
 dem die apud corsy(?)ca int(er) scae iulie qui cru
 cis supplicio coronata est. Et in uale aufra
 g[ia] nl sce quiterie uirginis. **Or ad missa**

Exaudi nos omnipotens et misericors ds
 ut sicut de beate quiterie uirginis
 et martiris festiuitate gaudemus
 eius quoque ad gloriam et misericordiam [ue]
 niamus(?). per. **Obla**

Hos[tias nobis? ...] qs dne in(?) illius
 quam in beate quiterie uirginis
 et martiris [festiuitate?] offeri]
 mus de passione eius [...]

1. Nomen vere dubium.
2. fere deleta.
18. spatium vacuum relictum ob defectum pergamenae.
19. int cum lineola adbreu., fortasse ex incula + natale confata.

b[us] [... per.] **Obla.**

Sus[cipe] mune[ra] qs[?]dne ds noster
 ut [i]n beate quiterie uirgo et
 mar[t]iris cuius nos festa percepi
 mus. [obsequi?]a iustici(a?) senciamus
 affectum. per. **COM**

Senciamus dne misericordiam et bene
 dictionem tuam super nos [... .. .]

[... ut] sicut beate quiterie uir
 g[o] et] martiris [i]n] monte horia

[no] benediccionem repleuisti

[ita et] nos reple[amur et?] benedic
 cionem maneamus in mente. per. **X·kl**

IN africa passio sci iuliani mar
 tiris et in uiennam apud ling[ona]s pas
 sio sci desiderii epi qui cum plebem suam hab
 exercitu uandalorum uastari cerneret
 A[d regem eorum] theodoricum et brun[c]id[is]
 [regina?] pro ea supplicaturus exiit. A

quo statim [iugulari iussus] pro ouibus sibi cre
 ditis ceruicem libenter tetendit. [sed pri]
 mo est lap[is] et iam ex altare fuste
 in collum percussus. et sic interhemtus. Et per
 cussus gladio migrauit ad xpm. Percus
 sor [uero eius m]ox amencia correptus interuit.

IN galiis ciuitate **VIII. kl iuni**
 nannetis passio sanctorum rogaciano(?) et dona
 cioni germanorum et martirum. **VIII. k iunii**

R[ome nl] sci urb]ani pape et [confesso]
 ris cuius doctrina multi martirio coronati sunt.

Da qs omnipotens ds or ad missa
ut qui beati urbani mar[tiris]
tui atque pontiphicis natal[ic]i[a]
collimus eius apudpud te [in]terces
sionibus adiuuemur. per obla

Hæc ostia dne qs emundet
nostra delicta et sacrificium ce
lebrandum corpora mentesque
scificet. per pphc

VD ds. Beati Hurbani natalicia
recensentes ut qui in conspec
tu tuo preclarus extitit digni
tate sacerdotii. et palma mar
tiri et in presenti seculo sua nos
intercessione foueat et ad gloriã
sempiternam pius interuentor perdu

Refecti partici COM cat. per xp.
pacione muneris sacri qs
dne ds noster ut cuius exequimur cul
tum senciamus effectum. per VI·K

IN britania depossio sci agusti. pri iuni
mi anglorum epi. in austissihodori pas
sio sci prisci martiris cum sociis suis
innumera multitudine. Eodem die
nl sci ambrosi. VI. kl iuni

Passio sci iuli qui sub depossicio sci
eutropii. epi ciuitatis auras[is]?[ce cuius
uitam inlustrem uirtutibus hac miracu
lis uerus eps luculent[io?] sermone de
scribit. Eodem [die] p[assio] sci iulia[ni]?

6. Hæc, cauda pro a subposita est c loco e!
21. sci add. sup. lin. 1^a manu.

qui sub maximo pre[si]de capi[tis] obrunca
cione comple[ui]t m[artirium]. In] africa [nl]
sanctorum ma[r]t[irum] m[artialis]? et luciani. Rome [nl]
sci agustulæ. V kl iuni.

Parisios depossicio [sci] germani epi et
confessoris qui tant[e] uirtutis fuit ut(?)
gestis eius legitur causas infirmitatum hoc [esset?]
sco uiro curare quod et tangere. Ipso [die]
deposito sci iohannis pape quocumque orto
doxus erat et a iustino imperatore
horthodoxo constantinopolim ueniens
gloriose susceptus erat. Tehodoricus rex
arianus reuertentem in raenam in custo
dia tentum ad morientem usque cum aliis
neque chatholicus uiris perduxit Huius
meminit scs gregorius in libro dia[logorum]
cum corpus translatum de rauena se[pul]
tum est in baselica — sci petri apostoli
V calenda[rum] ianularii oilibrio consulle.

Ds qui es sanctorum OR ad Missa
tuorum splendor mirabilis qui
hunc diem beati germani confesso
ris tui atque pontiphicis de
posicione consecrasti da ecclesie
tue de eius natalicio semper gaude
re ut apud misericordiam tuam e[ius] pro
tegamur et meritis. per obla

Sacrificium nostrum tibi dne qs
beati german[i] epi precacio sca con
ciliet ut cuius honore solem[iter]

*** ** ** ** **

18. lineola — interposita est 1ª manu.

Amb vista a aclarir aquest entrellat de textos, comentarem per separat les oracions del sacramentari i les notícies hagiogràfiques. Comencem per les darreres, ja que són més abundants i formen, en certa manera, l'esquelet complet d'aquest llibre litúrgic tan curiós.

Es dedueix a primer cop d'ull que es tracta d'un martirologi històric. A causa de les tres sèries de notícies que ofereixen els nostres fulls, malgrat les interrupcions degudes a les llacunes, sembla clar que el llibre contenia sants per a cada dia de l'any. Això no obstant, i tot i tenint molts punts de contacte amb els martirologis clàssics dels segles VIII i IX, amb Beda, el Lugdunensis, Florus, Adó i Usuard, no correspon exactament a cap d'ells; se'n separa sovint amb una certa originalitat. No correspon tampoc al model de Raban Maur, derivat també de Beda, però menys difós. Queda per comparar el Pseudo-Florus publicat pel Bol·landista Papebroch al començ del volum II de Març d'*Acta Sanctorum*. És una làstima que dom H. Quentin no l'hagi analitzat amb més detall, i sobre tot que no n'hagi desriat l'aportació nova respecte a Beda, així com el que el separa dels següents: el Lugdunensis i Florus. El judici que el docte benedictí en dona no fa més que enllaminir-nos: „Cet ouvrage est aussi intéressant que les autres martyrologes du neuvième siècle dont il est le contemporain“. De l'examen de sis làterculs donats pels manuscrits més importants d'aquest martirologi dedueix dom Quentin que el seu arquetipus fou confectionat a l'abadia de Sant Quintí (en el Vermandois, Aisne)²². És possible, però, que l'original vingués del mateix centre de Lió, tan actiu en la compilació de martirologis durant la primera meitat del segle IX; ja veurem que aquesta suposició no està pas mancada de fonament.

Utilitzarem les sigles següents per a major claredat de l'anàlisi:

Hier = Martirologi Jeronimià, ed. De Rossi — Duchesne, *Acta Sanctorum*, Nov. II, 1; — manuscrits: E = Epternach; B = Berna; W = Wissenburg; S = Sens; — comentari de Quentin — Delehaye, *Acta Sanctorum*, Nov. II, 2.

Bed I i II = Martirologi de Beda, extrets llargs en H. Quentin, *Les martyrologes historiques*, pp. 17—119; es distingeixen les dues recensions.

Quint = Martirologi de Saint-Quentin, edició intercalada amb la de Beda a *Acta Sanctorum*, *Martii* II (1865) pp VIII—XI.

— manuscrits A = Arras; T = Tournai; L = Liessies²³.

Lugd = Martirologi de Lió, del manuscrit de París, B. N., lat. 3879; extrets en Quentin, *Les martyrologes*, pp. 131—221.

Flor = Martirologi de Florus de Lió, extrets en Quentin, *Les martyrologes*, pp. 222—408.

²² *Les martyrologes historiques*, pp. 132—135.

²³ Quentin, *ibid.*, cita encara cinc altres manuscrits, entre ells un de Limoges: París, B. N., lat. 5257, del s. XII.

Ado = Martirologi d'Adó de Viena, ed. Rosweyde, *PL* 123, 201—420; cf. Quentin, *Les martyrologes*, pp. 465—675; a més, el fals *Romanum parvum*, *ibid.*, pp. 409—464, del mateix Adó.

Capd = Martirologi del fragment Capdevila.

Els signes convencionals que segueixen indiquen:

om.: omissió total;

=: text exacte que Capd (pot haver-hi una lleugera variant sense importància);

+: text igual, però amb afegits respecte a Capd;

—: text bàsicament igual a Capd, però amb alguna omissió o variant notable;

>: derivació de l'anterior o del que s'assenyala; per exemple: Flor>Ado: Ado deriva de Flor.

(): el làtercul, tot i ser molt semblant a Capd, no pot ser-ne la font.

6. III: Víctor i Victori: om. Bed.; (—)Quint; (+)Hier; =Lugd>Flor>Ado. Capd podria derivar de Lugd.

7. III: Perpètua i Felicitat: (—)Hier; =Bed>Quint i >Lugd; però (=+)Flor>Ado. Capd pot derivar de Bed.; és més probable que vingui de Quint o de Lugd, però no de Flor>Ado.

8. III: Arcadi: Encara que només es llegeixi el final de la postcomunió en Capd, hem de suposar que anava degudament anunciat en el martirologi. És un cas ben curiós: no es tracta de l'Arcadi de Cesarea de Mauritània, del 23. I (introduït per Lugd>Flor>Ado; panegíric de sant Zenó de Verona, BHL 658); ni de l'Arcadi de Bourges, al 1. VIII en Hier. En els menologis grecs es festeja sant Arcadi bisbe de Xipre el dia anterior, 7. III, però algun manuscrit el posa avui, 8. III²⁴. Aquesta constatació resulta més aviat sorprenent, ja que el sant de Xipre sembla desconegut dels altres documents litúrgics llatins²⁵. Degut a les relacions marítimes i comercials entre Xipre i Venècia es podria pensar en una devoció importada a Cuixà pel dux Pere Ursèol cap al 978. Vegi's què diem per l'octava de sant Marc.

9. III: Quaranta màrtirs de Sebaste: (—)Hier; =Bed>Quint i Lugd>Flor; (=+)Ado, que els posa a l'11. III. Algunes variants lleugeres acosten Capd més a Quint que a Bed>Lugd. Capd no pot dependre d'Ado, que és més extens i ha canviat el dia.

10. III: Agapes: om. Bed. Lugd, Flor, Ado; =— Hier>Quint (ms. A només Agapes; T L afegeixen Mariana), però sense natale sanctae, que deu ser propi de Capd, tot i derivar certament de Hier>Quint.

10. III: Firmià i „Patuini“ (= Palatí): om. Beda, Lugd, Flor, Ado; — Hier anuncia una llarga llista de noms diversos, dels quals es pot extreure:

²⁴ H. Delehaye, *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae*, a *Acta Sanctorum*, *Propylaeum Novembris* (Bruxellis 1902) pp. 518—520.

²⁵ Per exemple, V. Leroquais, *Les sacramentaires et les missels manuscrits des bibliothèques publiques de France*, id., *Les bréviaires manuscrits des bibliothèques publiques de France*, i els *Acta Sanctorum* en els seus diversos índexs no l'esmenten.

Nic(ea, transformat potser en Nicomedia) ... Palatini ... Firmani (per Firmi); Quint (mss. A i L només) ho resumí: in Antiochia nat. ss. Firmiani et Palatini, d'on ho prengué probablement Capd; hi cabria el dubte de si l'arquetipus de Capd ha consultat Hier per Nic(ome-dia), o bé, si els manuscrits de Quint no han confós la ciutat; en tot cas, Capd respon millor a un arquetipus comú.

11. III: Gorgoni, Eracli i Alexandre: om. Bed, Lugd, Flor, Ado. Com pels sants d'ahir, Quint, com fa exactament Capd, ha pres de la llista bar-rejada de Hier: ... Eracli ... Alexandri ... Nicomedia ... Gorgonii ...

11. Jòssim i Càndid: om. Bed, Lugd, Flor, Ado. Aquí l'arquetipus de Quint (només reflectit en el ms. L) ha pres de Hier uns quants sants, entre ells *Zosimi*, *Candidi*, però els col.loca a Cartago; Capd és una mica més fidel a Hier, ja que aquest no explicita el lloc i per altra banda diu: *Zosimi episcopi Candidi*.

12. III: Gregori papa i Innocenci bisbe: Hier, mss. B i W, diu del primer: *episcopi beatae*; el ms. E de Hier diu: *papae romensis*; Bed i Quint reproduïxen *papae beatae*. Lugd>Flor i Ado, en un elogi propi, l'uneixen amb el papa Innocenci. Capd, per consegüent, és independent, ni sembla que hagi considerat Innocenci altrament que com a bisbe.

12. III: Pioni i Metrodor: (-)Hier, amb tots els martirologis històrics, posa Pioni a Esmirna amb Policarp el dia 1. II; om. Bed i Lugd; (+)Flor>Ado. Només =Quint el porta avui tal com diu la passió BHL 6852 i Hier (*in asia carpi petuni epi W, sense carpi BE*); Quint ha extractat la passió citada.²⁶ Capd aprofita la notícia sencera de Quint, però la reuneix amb la següent treta de Lugd.

12. III: Egduni i companys: (-)Hier; om. Bed i Quint; de Hier ho treu =Lugd>Flor>Ado. Capd és igual a Lugd. Però, el curiós del cas és que Capd, com deïem, ha fet una sola notícia de la de Pioni i la d'Egduni a base de substituir Esmirna, lloc del primer, per Nicomèdia del segon.

1. V: Es fa difícil precisar a quin sant es refereix el final de la comunió, únic element romà d'una festa del primer de maig. Aquest dia Hier cita sant Justí de Bigorra i sant Orienci d'Auch, venerats en la regió pirenaica; el rei sant Sigismund a Sion-Sant Maurici; a més dels apòstols Felip i Jaume, als quals, però, no sembla correspondre la postcomunió. Quint fa un elogi llarg de sant Judas Quirze, bisbe de Jerusalem.

2. V: Atanasi d'Alexandria: om. Hier; (-)Bed I; de (+)Bed II>Lugd; de Lugd>Flor>Ado; =Quint amb Capd.

2. V: Sadurní i Neòpol: (-)Hier; om. Bed i Quint; =Lugd>Flor>Ado.

²⁶ Edició de T. Ruinart, *Acta martyrum sincera*, reedició de 1859. pp. 188—198; cf. *Acta Sanctorum, Februarii I* (1863) pp. 42—46, molt incompleta.

Aquest darrer afegeix, com Capd, *Eodem die* per ligar amb la notícia d'Atanasi.

2. V: octava de sant Marc Evangelista: om. tots els martirologis con-sultats. Resulta una mica misteriosa aquesta commemoració, més que més si es considera el relleu que se li dona en la part del sacramentari, que porta un prefaci propi inspirat en les actes alexandrines del sant: BHL 5276—5280²⁷. Indicaria això que l'església per a la qual fou escrit aquest nostre interessant sacramentari-martirologi era dedicada a sant Marc, o potser creïen els fidels d'allí posseir-ne una reliquia insigne? Tot i que el culte de l'Evangelista es generalitza molt i amb succés a partir del segle IX, no es pot oblidar que al cor dels Pirineus hi ha el monestir de Cuixà, que des de l'any 978 acollí el dux de Venècia Pere Ursòl i altres dignataris de la cort per a fer-hi vida monàstica. Podem pensar que hi intensificaren també el culte al patró de la ciutat de les llacunes.

La celebració d'aquesta octava podria encara explicar-se per una coïncidència més banal, però curiosa. Al mateix dia, a partir de Flor>Ado consta santa Macra de Reims; tot i que el dia propi sigui el 6. I, alguns documents donen el 2. V, confonent potser el que diu la passió de la santa: BHL 5126²⁸; així, per exemple, un manuscrit de Saint-Riquier, que endemés escriu *Marcae*²⁹. Creuríem, però, que es tracta d'una coincidència fortuïta; l'octava de sant Marc, en canvi, s'escau efectivament aquest dia.

3. V: Alexandre papa, Evenci i Teòdul: (-)Hier; =Bed>Quint i >Lugd>Flor>Ado. Capd pot haver-ho tret de Quint o Lugd.

3. V: Invenció de la santa Creu: (=)Hier B; —Bed I i II>Lugd>+—Flor (és dubtós que procedeixi de Lugd)>+—Ado. L'únic testimoni igual a Capd és =Quint, exceptuant algun detall propi de Capd, el qual, però, en aquest punt ofereix una lectura dubtosa, degut que el text és massa esbortat.

3. V: Juvenal: (-)Hier; om. Bed. Lugd i Quint (excepte el ms. —L); =Flor s'identifica amb Capd. En canvi, —Ado.

20. V: Fausti? bisbe: Es refereix, sens dubte, a Hier ms. B: ... *Vellesi et Fausti episcoporum*, però en Capd Fausti va sol. Tots els altres om.

21. V: Austregisil: Aquest sant bisbe de Bourges consta en els manuscrits B i W de Hier, però el dia anterior, 20. V³⁰; om. tots els martirologis històrics anteriors a Usuard (20. V). Cal advertir que, a part de les lletres centrals del nom, la resta de l'elogi és il·legible.

²⁷ *Acta Sanctorum, Aprilis III* (ed. 3) p. 350 s., cf. n. 8.

²⁸ Quentín, *Les martyrologes*, p. 179: „VI nonas martii“.

²⁹ *PL* 124, 15A, en les addicions al Martirologi d'Usuard al 2 de maig.

³⁰ Cf. encara Quentín, *Les martyrologes*, p. 229.

21. V: Mancí. És interessant la presència d'aquest llarg elogi del sant d'Évora (Portugal) en =Quint i Capd.; om. en tots els altres. Quint i Capd resumeixen la passió BHL 5219. Sens dubte que procedeix d'un passonari hispànic més antic que els coneguts; l'arquetipus dels dos martirologis Quint i Capd ho demostra; vegi's el que en diu el Dr. Fàbrega³¹.

21. V: Polieucte, Timoteu i Victus(?): om. Bed i Lugd; (—)Hier dona els elements barrejats, amb els quals =Quint compongué l'elogi, que també llegim igual en Capd. Flor > Ado també es basen en Hier, però l'amplien amb variants en els noms. El del darrer sant, *Viciti* en Quint, podria llegir-se *enctii* en Capd, influït potser pel de *Poliencti*.

22. V: Cast i Emeli: (—)Hier; > =Bed > Quint i Lugd > Flor > Ado. Capd pot derivar de Quint o Lugd.

22. V: Júlia de Còrsega: (—)Hier dona els elements, que han passat a =Lugd i Capd; però aquest darrer, en escriure per error *corsicam int(er)*, pot indicar que ha contret *insula + natale*; el primer mot el llegí en Hier, el segon en Lugd; o tal volta s'ha de pensar que l'arquetipus de Lugd donava també *insula*? Aleshores Capd el representaria millor.

22. V: Quitèria: om. tots els martirologis històrics comparats³². El fragment Capd és probablement el més antic que conté aquesta santa. En un títol de l'obra „In gloria confessorum“ de Gregori de Tours³³ hi és mencionada, però manca el text corresponent. La passió BHL 7043³⁴ sembla la font de la qual depèn l'elogi de Capd, ja que hi llegim *in valle Ausfragia* i, a més, la postcomunió parla del *mons Horianus*. D'aquí es dedueix que aquesta passió llegendària és més antiga del que fins ara es podia pensar; almenys és del segle X³⁵, si no és anterior. Quitèria se situa geogràficament a Aire, departament de les Landes, diòcesi de Dax, sufragània d'Auch. Amb el temps, però, la seva veneració s'estengué fora d'aquests límits, per tot el Sud de França, Catalunya, centre-nord d'Espanya i Portugal.

³¹ A. Fàbrega, *Passionario hispánico* (Monumenta Hispaniae Sacra, serie litúrgica, VI) I (Madrid-Barcelona 1953) pp. 227 i 297, que menciona el manuscrit Madrid, B. N., 822, del segle X, com a més antic. L'arquetipus de Quint i Capd és sens dubte del segle IX.

³² Afegida, però, en alguns manuscrits tardans; cf. PL 124, 79 s.

³³ Cap. 107: ed. W. Arndt — Br. Krusch, *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores Rerum Merovingicarum* I (Berlin 1885) p. 816.

³⁴ Resum en *Acta Sanctorum, Maii* V (3^a ed.) p. 173 s., n. 4.

³⁵ BHL 7041 d i f, foren editades per A. Degert, *Les plus anciennes „vies“ de sainte Quitèrie*, Revue de Gascogne 48 (1907) 463—469, que no hem pogut veure (cf. però Analecta Bollandiana 27, 1908, 457); sembla que llur tradició manuscrita és tardana, dels segles XVII i XV respectivament; cf. B. Gaiffier, *Les notices hispaniques du Martyrologe Romain: Analecta Bollandiana* 58 (1940) 84—86, amb bibliografia. De BHL 7042 tampoc no en podem dir res; sembla tractar-se de lliçons litúrgiques de breviaris del Sud-Oest de França. Per a les mencions en llibres litúrgics, vegi's Leroquais, *Les breviaires manuscrites...*, *Les sacramentaires et les missels manuscrits...*, als índexs respectius.

23. V: Julià d'Àfrica: om. Bed, Lugd, Flor, Ado; =Quint i Capd, que ho han tret de (—)Hier: ... in *Africa* ... (dos noms més) *Iuliani* ... (11 noms més) ... *Iuliani* ...

23. V: Desideri de Viènnna i de Langres: El compilador del nostre martirologi ha comès aquí una gran confusió. Per una banda tenia Desideri de Viènnna, esmentat en =Quint; per l'altra, el Desideri de Langres citat per =Lugd (i >Flor) > Ado, amb variants). Per un d'aquells capricis que té l'hagiografia, els dos sants bisbes homònims, tots dos històricament autèntics, són celebrats pel Martirologi Romà el mateix dia 23 de maig. La confusió de les dates, però, ve d'antic:

Hier Ms. W	11. II	23. V
Hier Ms. B	om.	(no indica lloc)
Hier Ms. E	Langres	Viènnna (25. V)
Hier Ms. S ²	om.	Viènnna
Bed I	Lugduno (= Viènnna)	Langres
Bed II	om.	om.
Quint	Lugduno (= Viènnna)	om.
Lugd	Lugduno (= Viènnna)	Viènnna
Flor	Lugd. Viènnna	Langres
Parv Rom	om.	Langres
Ado	(Langres, translació) i	Langres (ms. C)
	Lugd.-Viènnna	Langres (passió)
Usuard	Lugduno (= Viènnna)	Langres
Romà	Lugd.-Viènnna	Langres i Lugd.-Viènnna

Segons Quentín³⁶ i Delehaye³⁷ la veritable data del de Langres era l'11. II. Però en arribar al 23. V i trobar el nom de sant Desideri tant en Quint com en Lugd, el nostre compilador es decidí a ajuntar en una sola notícia els detalls de les passions respectives. Per la confrontació que segueix es podrà veure el procediment seguit:

Capd	Quint ³⁸	Lugd ³⁹
et in Viènnnam apud Ling-	Et in Viènnna	Apud Lin-
[onas] passio sancti Desi-	deposito sancti Desi-	gonas passio sancti Desi-
derii episcopi, qui cum	derii episcopi qui	derii episcopi qui cum

³⁶ *Les martyrologes*, p. 217.

³⁷ *Commentarius perpetuus in Martyrologium Hieronymianum: Acta Sanctorum, Novembris* II, 2 (1931) pp. 88 i 268; id., *Martyrologium Romanum sabbatis instructum: Acta Sanctorum, Pro-pylaeum Decembris* (1941) pp. 57 i 203.

³⁸ *Acta Sanctorum, Martii* II, p. XIX E.

³⁹ Quentín, *Les martyrologes*, p. 155 s.

Capd

plebem suam hab exercitu
uandalorum uastari cerneret,
a[d regem eorum] Theo-
doricum et Brun[ci]ldis [re-
gina?] pro ea supplicaturus
exiuit; a quo statim [iugu-
lari iussus] pro ouibus sibi
creditus ceruicem libenter
tetendit, [sed pri]mo est
lap[idatus] et cum iam [—]
ex altare fuste in collum per-
percussus et sic interhemtus,
et percussus gladio migravit
ad xpm. Percussor [vero
eius m]ox amencia correptus
interiuit.

Quint

iussu Theoderici regis
et Brunechildis reginae
pro ea supplicaturus
exiuit: a quo staitm iugu-
lari iussus, pro ouibus sibi
creditus ceruicem libenter
tetendit,
primo est lapidatus et
cum iam vitam exhala-
ret fuste in collum per-
cussus, et sic interemp-
tus est.

Lugd

plebem suam ab exercitu
Wandalorum vastari cerne-
ret ad regem eorum

pro ea supplicaturus
exiuit: a quo staitm iugu-
lari iussus, pro ouibus sibi
creditus ceruicem libenter
tetendit,

et percussus gladio mi-
gravit ad Christum. Per-
cussor vero eius mox amen-
tia correptus interiit.

Aquest és un cas clar, que demostra que Capd no depèn de Flor (que té afegits propis)⁴⁰, sinó de Lugd i Quint, els quals segueix literalment. Quint, a més, li ha proporcionat els elogis seguits del dia d'avui: Julià d'Àfrica i Desideri de Viena.

24. V: Rogacià i Donacià: om. Bed i Ludg. De (—)Hier ho han tret =Quint i Capd. També de Hier deriven >—Flor>Ado.

25. V: Urbà papa: (—+)Hier; =Bed>Quint, i>Lugd>+Flor>Ado. Capd podria prendre'l de Quint o de Lugd, no de Flor, que és més extens.

26. V: Agustí de Cantórbery: (—)Hier (només B S); =Bed>Quint, i>Lugd +Flor>Ado. S'ha de dir el mateix que pel 25. V.

26. V: Prisc d'Auxerre: om. Bed i Ludg; (=)Hier (ms. E i S W combinats) ho ha tramès a>—Flor, però també, independentment, a >=Quint, que és exacte a Capd.

26. V: Ambrós: om. tots els martirologis consultats. No és prudent voler endevinar de quin Ambrós es tracta, si del de Milà, 4. IV, 30. XI i 7. XII; el de Bourges, 15 o 16. X; el d'Againe, 2. XI. Potset ve de la confusió d'algun nom, tot i que els del latèrcul d'avui del Hier no s'hi presten gaire.

27. V: Juli: Notícia interrompuda per distracció del copista o del compilador del nostre fragment; vegi's més endavant.

27. V: Eutropi d'Orange: om. Bed, Quint, Lugd. (—)Hier ho haurà tramès a la font de Capd i de =Flor>Ado. És interessant constatar aquesta afinitat entre Capd i Flor, ja que per altres notícies hem vist que Flor no pot ser la font de Capd; seria, a l'inversa, l'arquetipus de Capd font de Lugd? La vida de sant Eutropi escrita pel bisbe Verus a BHL 2782.

⁴⁰ *Ibid.*, p. 255.

27. V: Julià: És el mateix Juli anunciat al començ del latèrcul d'avui. om. Bed i Lugd; en (—)Hier simple menció del nom. +Flor ha tret una llarga notícia de la passió BHL 4555⁴¹. =Quint, que s'identifica amb Capd, ho ha d'haver tret de la mateixa passió, però independentment de Flor.

27. V: Marçal (?) i Llucià: om. Bed, Lugd, Flor i Ado. Han estat separats d'un grup de màrtirs d'avui del +Hier⁴². =Quint i Capd en fan una parella a part; cal dir que Capd no és prou llegible, però sembla clar que hi correspon. Noti's també que aquests dos sants, en l'ordre i forma Llucià—Marcia, han esdevingut des de mitjan segle XI els patrons de Vic per un seguit de confusions en la lectura dels martirologis, encara que festejats el 26. X⁴³.

27. V: Agustula: om. tots els martirologis històrics; només (=)Quint (mss. A i T només) anuncia: *Romae sci. Castili*, que sens dubte ha donat peu a la confusió estranya de Capd.

28. V: Germà de París: (—)Hier>Bed>Lugd>Flor>Ado. En canvi, =Quint (mss. T i L; A és més llarg) és igual a Capd. Aquests han aprofitat la frase final de la „Vita Germani“ de Venanci Fortunat, BHL 3468, c. 28: „Nam causas infirmitatis hoc erat sancto uiro curare quod tangere“⁴⁴.

28. V: Joan I papa: De (— 27. V) Hier ho han tret =Bed>Lugd>Flor>Ado. Bed>(=)Quint és aquí curiós: el ms. A om.; T i L el donen igual a Capd (sense els errors crassos d'aquest darrer) però no daten en part la mort; Bed i els seus derivats diuen *V kal. iunii*, que és avui; només Ado⁴⁵ diu *V kal. ianuarii*, com Capd. Cal explicar aquesta coincidència com a fortuïta per una confusió de lletres: *im* — *ian*, amb l' *a* oberta precarolina⁴⁶. L'arquetipus de Capd, doncs, deriva directament de Bed, ja que Quint no li podia donar la data.

En voler treure conclusions precises de l'anàlisi precedent ens trobem amb dificultats. Les primeres procedeixen de l'estat fragmentari de Capd i del fet que aquest és esborrat en molts punts, de manera que deixa el lector en dubtes; en segon lloc, del fet de mancar en Capd tots els sis dies en què hi ha notícies pròpies de Saint-Quentin en Quint, cosa que dificulta comprovar si Capd deriva de Quint directament, o bé d'un arquetipus comú. Procedint, però, per exclusió, podem assegurar que Capd no deriva mai d'Ado (aquest té afegits que Capd no recull: 7. III; 9. III = 11. III, etc.; omesos per Ado: 10. III, 11. III,

⁴¹ Vegi-s' en el text a Quentin, *ibid.*, p. 264, on dona l'estat de les fonts editades.

⁴² Vegi's el *Commentarius perpetuus de Delehaye* (citat en l'anterior n. 37) p. 276.

⁴³ Una exposició documentada en E. Flórez, *España Sagrada* 28, pp. 143 s., 209—227 i 240—244.

⁴⁴ *Monumenta Germaniae Historica, Scriptores Rerum Merovingicarum* VII, p. 389, lin. 8.

⁴⁵ PL 123, 671 B.

⁴⁶ En el *Liber Pontificalis*, c. LV, font de la notícia de Beda, no hi consta cap variant *ianuarii*, segons es dedueix de T. Mommsen, *Monumenta Germaniae Historica, Gesta Pontificum Romanorum* I, p. 137.

etc.; diferent elogi en Ado: 12. III, Pioni, etc.; moltíssims sants d'Ado no són coneguts de Capd). El mateix es pot dir pel que fa a Flor (vegi's els exemples acabats de citar d'Ado), tot i que en dos casos: 3. V, Juvenal, i 27. V, Eutropi, s'ha d'admetre una font comuna de Flor i Capd, que no és Bed, Lugd ni Quint.

Més delicada és la relació entre Lugd i Capd. Examinant les possibilitats, es veuen casos de derivació possible Lugd > Capd, però que també s'expliquen per una font comuna: 6. III, Víctor; 12. III, Egduni; 22. V, Júlia (vegi's, però, després). Si, però, hi fem intervenir la relació evident Quint—Capd, que examinarem tot seguit, haurem de concloure que l'arquetipus de Capd depèn de Lugd.

Sens dubte que la relació més interessant i nova és la dels tres martirologis històrics derivats de Bed: Quint, Capd i Lugd. La incògnita és de saber quina relació tenen entre ells. Diguem desseguida que Capd deriva directament de Quint, més que d'una font comuna. Els elements de judici poden ser els següents, ja que, com hem dit, manquen els elogis propis de Saint-Quentin. Hi ha certament alguns casos en què Capd tant pot derivar de Quint com de Lugd: 7. III, Perpètua; 9. III, 40 Sebastens; 3. V, Alexandre; 22. V, Cast; 25. V, Urbà; 26. V, Agustí, puix que ambdós són exactes. No obstant, hi ha tres casos evidents, que demostren que Capd tenia al seu davant sengles exemplars de Quint i Lugd, que ell ha fos en un sol latèrcul i fins en una sola notícia: 12. III, Pioni+Egduni; 2. V, Atanasi+Sadurní; i sobretot 23. V, Desideri de Vièna+Langres.

Els casos següents d'igualtat entre Quint i Capd també demostren la derivació mútua molt estreta i exclusiva respecte als altres martirologis, que no tenen aquestes notícies o les donen diferents: 11. III, Gorgoni; 3. V, santa Creu; 21. V, Mancí; 23. V, Polieucte; 24. V, Julià; 24. V, Rogacià; 26. V, Prisc; 27. V, Juli(à); 27. V, Marçal i Llucià; 27. V, Agustula (= Càstul); 28. V, Germà⁴⁷. Amb tot, els dies 10. III, Àgapes i Firmià, i 11. III, Jössim, Capd sembla haver conservat millor que Quint un arquetipus comú derivat de Hier; i el dia 28. V, Joan papa, sembla cert que Capd no pot provenir de Quint, ja que Capd és més pròxim a la font, que en aquest cas és Bed.

El caràcter eclèctic i una mica arbitrari de Capd es dedueix encara de les mencions misterioses d'Arcadi (8. III) i d'Ambrós (vegi's, no obstant, el que més endavant, en parlar del sacramentari, es dirà sobre Ambrós); la més comprensible d'Autregisil de Bourges (21. V, 20. V), i la regional de Quitèria.

Aquí ens podem preguntar on fou compost aquest arquetipus comú de Quint i Capd. Si considerem l'elogi de sant Mancí d'Evora, que només pot provenir d'un martirologi hispànic, de començ del segle IX almenys, haurem de pensar en una regió meridional. No gosem precisar més pel que fa a l'arquetipus de Quint. Quant a l'origen de Capd, podem ser més refiats. La

⁴⁷ Afegeixi-s'hi encara 9. III, els 40 Sebastens, no tan clar, però.

relació evident amb Lugd i el contacte probable amb Flor indiquen ja la regió lionesa per a l'arquetipus de Capd.

Voldríem fer notar, entre parèntesis, que no ha estat valorada suficientment la probable intervenció d'Agobard de Lió en la composició dels successius martirologis lugdunesos. Agobard, nascut a la península Ibèrica el 769, s'escapà de l'opressió àrab el 782, molt jove encara, per passar 10 anys a la Narbonesa, des d'on anà a Lió el 792, probablement atret per l'arquebisbe Leidrat. Aquest darrer havia estat enviat a la Seu d'Urgell per resoldre les conseqüències de l'afer de Fèlix, i d'allí s'en endugué el jove Claudi, l'intel·ligent futur bisbe de Torí. Agobard esdevé successivament bisbe auxiliar (813) i arquebisbe de Lió (816—840). Qui millor que ell per a interessar-se pels sants hispànics, que inclougué al martirologi Lugd, i qui millor que ell per a procurar-se un vell passionari hispànic? Llástima que dom Quentin només dediqui una nota al manuscrit de Roma, Vallicelliana E. 26, que conté, junt amb les notes autobiogràfiques d'Agobard, altres notes martirologiques, que han passat desapercebudes⁴⁸.

Tornant a Capd, el manuscrit actual o el seu model immediat foren escrits en una regió més meridional encara, que oscil·la entre la Gascunya i les Landes (amb santa Quitèria) i el Rosselló (sant Marc amb la seva octava, i sant Arcadi, potser a Cuixà). Tot i que els sants Marçal i Llucià no són suficients per a desviar el pèndol cap a Vic, ja veurem però que no es poden excloure els comtats catalans arran dels Pirineus com a lloc d'origen del fragment Capd; aquí no sols hi ha estat conservat almenys des del segle XII, sinó que per la lletra i ortografia pot ben bé haver-hi estat escrit.

Hi ha un altre indicatiu ben notable, per bé que indirecte, que també assenyalava la regió pirenaica oriental com a lloc d'origen de la combinació del martirologi amb el sacramentari tal com es presenta en l'actual còpia de Capd: és l'existència, en aquesta regió catalana, d'almenys dos passionaris, mescla dels tipus hispànic i carolingi, en els quals es completen els dies vacants, o sigui, sense passió o vida de sant, amb notícies tretes d'un martirologi històric. El més important és el fragment del segle XI descobert a Moia (diòcesi de Vic)⁴⁹; l'altre és el passionari o leccionari monàstic de Serrateix (diòcesi d'Urgell, actualment de Solsona)⁵⁰, pràcticament sencer. Ambdós manuscrits combinen constantment

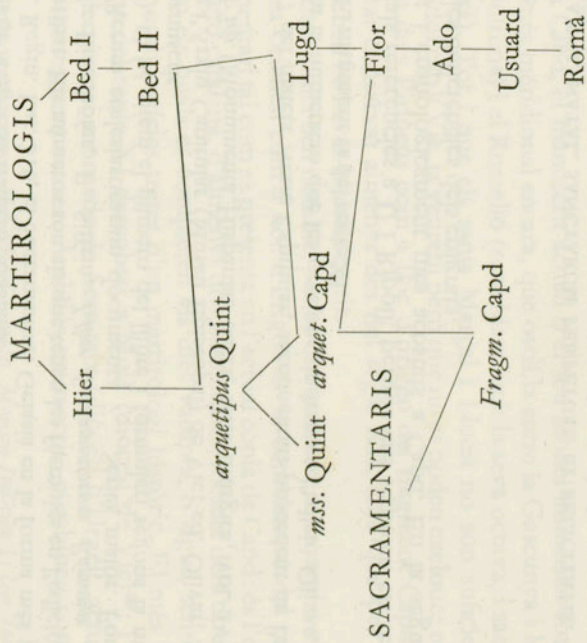
⁴⁸ Les notes autobiogràfiques en Mabillon-Germain, *Museum Italicum I: Iter Italicum* (Paris 1724) p. 66 s.; Quentin, *Les martyrologes*, p. 386 s., nota 1.

⁴⁹ J. Ainaud, *Supervivencias del Pasionario Hispánico en Cataluña*: Analecta Sacra Tarraconensis 28 (1955—56) p. 14—21. Actualment es conserva al Museu local de Moia.

⁵⁰ Descripció sumària pel Dr. Josep Vives, *Oficio rítmico mariano en el Leccionario de Solsona*, a *Miscelánea H. Anglés II* (Madrid 1958—61) p. 959—963. El manuscrit és del segle XIII; és el número 3 dels del Museu Episcopal de Solsona. Aquest manuscrit presenta una gran similitud amb el „Breviari“ o, millor dit, Leccionari de Cuixà, descrit per P. Pujol i Tubau, *El Breviari de Cuixà*: Butlletí de la Biblioteca de Catalunya, 6 (Barcelona 1920—22 [1925]) pp. 329—340. Cf. també la Revue historique et littéraire du diocèse de Perpignan 6 (1926)

passionari i martirologi. No es pot negar que el procediment original sigui anàleg al del fragment Capd; creuríem, doncs, que afegeix una nova probabilitat a l'origen pirinenc d'aquest sacramentari-martirologi.

Si reprenem ara l'esquema genealògic dels martirologis històrics proposat per dom Quentin⁵¹, podríem situar l'arquetipus de Capd a la primera meitat del segle IX a prop de Lió entre Quint-Lugd i Flor; i la còpia actual, a la regió oriental dels Pirineus:

* *

En l'anàlisi del sacramentari emprenem les següents sigles:

Gr = Sacramentari Gregorià. Citem els formularis de les misses i les oracions segons la numeració que els hi ha donat H. Lietzmann, *Das Sacramentarium Gregorianum nach dem Aachener Urexemplar* (Liturgiegeschichtliche Quellen, Heft 3) (Münster i. W. 1921).

GrA = Apèndix alcuinià del Sacramentari Gregorià (que és propi també de la tradició gelasiana del segle VIII). Citem les pàgines de l'edició de H. A. Wilson, *The Gregorian Sacramentary under Charles the Great* (H. Bradshaw Society, vol. XLIX) (Londres, 1915).

19—22. Sembla que el còdex era del segle XII; només el coneixem actualment per uns extrems, molt detallats, conservats en el ms. fons Baluze, 372f. 44—50, de la Biblioteca Nacional de París.

⁵¹ *Les martyrologes*, p. 683.

En alguna ocasió fem referència als manuscrits C = Cambrai 159 (164) i O = Vatic. Ottob. 313, citats per Lietzmann o per Wilson.

S = cod. Sangallensis 348. Citem segons la numeració que tenen les oracions en l'edició de K. Mohlberg, *Das fränkische Sacramentarium Gelasianum in alamannischer Überlieferung* (Liturgiegeschichtliche Quellen, Heft 1/2). Quan fem referència al tipus de sacramentari Gelasian dit „del segle VIII“, ens limitem a citar S, ja que la seva edició és potser la més assequible i perquè la segona edició (Münster i. W. 1939) conté al final una concordança òptima, a la qual remetem el lector pels altres llocs paral·lels de la mateixa tradició gelasiana.

V = cod. Vatic. Regin. Lat. 316, el Sacramentari Gelasian en la forma més primitiva que ens ha arribat. Els números són els que tenen les fórmules en l'edició de L. C. Mohlberg, L. Eizenhöfer, P. Siffirin, *Liber Sacramentorum Romanae Ecclesiae anni circuli* (Rerum ecclesiasticarum documenta ... Series maior. Fontes, IV) (Roma 1960). O bé citem el número del llibre i formulari segons la numeració del mateix manuscrit.

U = cod. 66 de l'Arxiu Capitular (Museu Episcopal) de Vic; ed. Olivar, *El Sacramentari de Vich* (Monumenta Hispaniae Sacra, serie litúrgica, vol. IV) (Barcelona 1953).

Ripoll = cod. 67 del mateix Arxiu Capitular, sacramentari procedent de l'abadia de Ripoll. Citem la numeració que les oracions tindran en l'edició Olivar, pròxima a aparèixer. El manuscrit és del segle XI.

Fem especials referències a U i Ripoll, perquè ens semblen els testimonis geogràficament i cronològicament més acostats a Capd. En la següent descripció suplim les deficiències dels epígrafs.

Pàgina 1, col. 1:

I. NONIS MARTII. NATAL. SANCTARUM PERPETUAE ET FELICITATIS. V. ii, 13.
1. Oratio ad missa. Da nobis: V 844. domine] deus noster add. V. — saltim V.

2. Obla. Intende: V 845. munera] quaesumus add. V. — et om. V.

3. Com. Presta: V 846. domine quaesumus transp. V. — tuis perpetuae et felicitatis om. V. — quod] quae V.

II. DOMINICA II IN QUADRAGESIMA. Gr 45. GrA 263. S 320, 324.

1. Deus qui conspicias: Gr 45, 1.

2. Obla. Sacrificiis: Gr 45, 2. deuotioni Gr.

3. Praephacio. VD deus. Et maiestatem: GrA 263. obseruantiae GrA. — subsidium GrA. — praebes GrA.

4. Com. Supplices: Gr 45, 3.

5. Alia. Praesta nobis: S 320, sens dubte: Praesta nobis misericors deus, ut placationem tuam promptis mentibus exoremus, et peccatorum ueniam consequentes a noxiis liberemur incursumus. Per.

6. Alia. Familiam tuam: S 324.

Pàgina 2, col. 1:

III. FERIA II. Gr 46. GrA 263.

1. Praesta: Gr 46, 1. que] se *add.* Gr. — iusticia, com en el ms. C de Gr (iusticiam Ripoll etc.)
2. Obla. Haec hostia: Gr 46, 2. dignos Gr (-us Capd).
3. Praephacio. VD deus. Et pietatem: GrA 263.
4. Com. Haec nos: Gr. 46, 3. faciat Gr.
5. Super populum. Adesto: Gr 46, 4. indulges Gr. (-gis ms. C).

IV. FERIA III. Gr 47. GrA 263.

1. Perfice: Gr 47, 1. observantiae Gr.
2. Obla. Sanctificationem: Gr 47, 2. nobis domine *transp.* Gr. — nobis] nos Gr! — eternis] a terrenis Gr. — a uicis] a om. Gr.
3. Praephacio. VD deus. Qui ob animarum: GrA 263. deuotione GrA. — *Segons GrA caldria llegir: quaesumus ut corda. — tuam GrA (Ripoll llegix tua com Capd; l'error és comprensible per la m primera lletra de la paraula següent, que fa confusió).*
4. Com. Vt sacris: Gr 47, 3. quaesumus tuis *transp.* Ripoll.
5. Super populum. Propiciare: Gr 47, 4.

V. FERIA III. Gr. 48. *Sens dubte hi havia en la continuació perduda del text de Capd el prefaci GrA corresponent.*

1. Populum tuum: Gr 48, 1.
2. Obla. Hostias: Gr 48, 2. *El final era: peccatorum nostrorum absolue.* Pet.

Aquí Capd sofreix una llacuna. El foli perdut, que contenia el restant de la segona setmana de Quaresma, començava amb la missa de sant Arcadi, de la qual, en la continuació del nostre fragment, llegim només el final de la postcomunió. Si tenim en consideració l'espai, podem creure que Capd, en la susdita llacuna, no contenia més misses de sants. Tampoc el calendari comú assenyala cap festa entre el 6 i el 12 de març, és a dir, entre la solemnitat de les màrtirs Perpètua i Felicitat i la de sant Gregori.

Pàgina 3, col. 1:

VI: Com. ... peccatis. Pet. *Part final de la postcomunió de sant Arcadi. Text altrament desconegut.*

VII. DEPOSITIO SANCTI GREGORII PPAE. Gr 30. GrA 261. S 227.

1. Oratio ad missa. Deus qui animae...: Gr 30, 1.
2. Obl. Annue: Gr 30, 2. pontificis tui] prosit Gr.
3. Praephacio. VD deus. Qui sic: GrA 261.

4. Com. Deus qui beatum. Gr 30, 3. uitae Gr — quo equasti Capd com Gr ms. C.
5. Alia. Praestent: S 227. praesidium S *segona mà.* — absoluant S.

Pàgina 4, col. 1:

VIII. DOMINICA III IN QUADRAGESIMA. Gr 52. GrA 264. S 360.

1. Quaesumus: Gr 52, 1.
2. Obla. Haec hostia: 52, 2. munder Gr. — et] ad *add.* Gr ms. O.
3. Praephacio. VD deus. Et te: GrA 264. uoluptatis] uoluntatis GrA. — *quatinus escriu sempre GrA.*
4. Com. Cunctis nos: Gr 52, 3.
5. Alia. Subiectum: S 360. propiciatio S.

IX. FERIA II. Gr 53. GrA 265.

1. Cordibus: Gr 53, 1.
2. Obla. Munus quod: 53, 2. nostrae Gr.
3. Praephacio. VD deus. Clemenciam: GrA 265. affectus GrA.
4. Com. Praesta: Gr 53, 3.
5. Ad populum. Subueniat: Gr 53, 4.

Aquí el nostre manuscrit té una llacuna encara més gran que l'anterior, com ja ha estat dit.

La pàgina 5, col. 1, comença amb el final d'una postcomunió. La lectura del text resulta tan difícil, que fa impossible una identificació.

Pàgina 5, col. 1:

X. Eodem die (VI nons. Madi) Octabas sancti Marchi.

1. Oratio ad missa. Beati Marchi.
2. Obla. Suscipe domine.
3. Praephacio. VD deus. Gloriosi: *aquest prefaci s'inspira en les Actes alexandrines de sant Marc: Acta Sanctorum, Aprilis III, p. 350 s. (cf. n. 8).* misericordia és una lliçó segura, però millor fóra que dignés uincula.
4. Com. Exulta.
5. Com. Sanctificet: U 311 i Ripoll 943, per al dia de la festa.

Pàgina 6, col. 1:

XI. V. NONIS MADI. NATAL. SANCTORUM ALEXANDRI, EUENTII ET TEODOLI. SANCTI IUENALIS. Formularis V ii, 17 i Gr 103 *entrellaçats.*

1. Oratio ad missa. Praesta: Gr 103, 1. Teodoli Gr ms. O com Capd.
2. Alia. Beati: V 865. Beati] nos *add.* V. — quaesumus domine Iuuenalis *transp.* V. — et confessio V. — nobis om. V.
3. Obla. Super has: Gr 103, 2.

4. Alia. Hostias: V 867. acceptas V.
5. Com. Refecti: Gr 103, 3.
6. Alia. Leti: V 868.

XII. EODEM DIE. INUECIONE SANCTAE CRUCIS. V ii, 18. GrA 275.

1. Deus qui in praeclara: V 869.
2. Obla. Sacrificium: V 871. exuat V. — potestatis V. — constituat V.
3. Praephacio. VD per Christum. Qui per passionem: GrA 275. *Acaba: gaudia redeamus. Per quem.*

Tercera llacuna, potser d'un sol foli.

Pàgina 7, col. 1:

XIII. XI KAL. IUNII. NATAL. SANCTAE QUITERIAE VIRGINIS.

1. Oratio ad missa. Exaudi nos: *inspirada en Gr 187, 1, la primera part de la col.lecta.*
2. Obla. Hostias.
3. Obla. Suscipe munera.
4. Com. Senciamus.

Pàgina 8, col. 1:

XIV. VIII kal. Iunii. Natal. sancti Urbani papae. Gr 109.

1. Da quaesumus: Gr 109, 1. natalicia] sollempnia Gr.
2. Obla. Haec hostia: Gr 109, 2. et] ad *add. Gr ms. O.*
3. Praephacio. VD deus. Beati Hurbani: *prefaci propi de Capd.*
4. Com. Refecti: Gr 109, 3.

XV. V KAL. IUNII. SANCTI GERMANI EPISCOPI ET CONFESSORIS.

Missa desconeguda. L'autor ha fet recurs al formulari gregorià de sant Andreu, adaptant-lo a sant Germà de París:

1. Oratio ad missa. Deus qui es: cf. Gr 184, 7 (ad uesperos).
2. Obla. Sacrificium: cf. Gr 184, 2. *La secreta acaba: solemniter] exhibetur, meritis efficiatur acceptum. Per.*

En la descripció anterior hem posat després dels títols les referències generals a les fonts, per tal que sigui fàcil veure la manera de procedir de Capd (o dels manuscrits que copia) en l'adopció i construcció dels formularis de les misses. No solament respecte a les tradicions gelasiana i gregoriana, sinó també mogut per l'interès del seu calendari (diguem aquí: martirologi) local, fa ús d'una gran llibertat. En això consisteix la seva originalitat, com també en els textos pròpiament originals, és a dir, desconeguts (almenys fins ara) d'altres fonts, que ofereix. Aquests poden procedir certament de les fonts de

què Capd és tributari, però també poden ser del mateix autor del fragment. Car els testimonis contemporanis i coteranis seus⁵² demostren tenir la mateixa originalitat, diguem-ne millor independència.

La missa I, malgrat procedir de la tradició gelasiana més primitiva que coneixem, no és ordinari trobar-la en els testimonis contemporanis; manca en Ripoll (en U s'han perdut els folis corresponents). En la II, Capd adopta dues „oracions aliae“ de les fonts gelasianes del segle VIII, mentre que en VII i VIII (VIII és precisament també un diumenge de Quaresma, com II) només n'adopta una. La presència en II i formularis següents del prefaci en el seu lloc no és sorprenent, si comparem amb Capd altres sacramentaris contemporanis (per exemple, el de Ripoll, XXVIII ss.). VI és original, en el sentit que hem apuntat anteriorment. Una missa per a la octava de sant Marc Evangelista (X) és quelcom de notable, com ja ha quedat advertit. El procediment d'entrellaçar el formulari gregorià dels màrtirs del 3 de maig, Alexandre i companys, amb el gelasià del bisbe confessor sant Juvenal del mateix dia no és cosa singular en la història del missal, encara que no freqüent. La missa XII és també de tradició gelasiana del segle VIII. Crida l'atenció la presència de dues secretes en la missa original de santa Quitèria (XIII), que en canvi no té prefaci; aquest formulari de Capd (per dissort, en alguns punts il·legible) és, de molts, el més antic de tots els que coneixem⁵³, cap dels quals no concorda amb Capd. No hem pogut identificar el prefaci de sant Urbà (XIV, 3); com tampoc la missa de sant Germà (XV), l'última del fragment.

Només en aquesta originalitat general i precisament, remarquem-ho, a causa d'aquesta originalitat s'assembla i s'acosta Capd als altres sacramentaris catalans coneguts, que, com ja s'ha demostrat, es caracteritzen tots per la seva independència. Altrament, Capd es diferencia d' U i Ripoll en molts punts; la demostració pot fer-se malgrat la relativa brevetat del fragment.

Capd representa un tipus de sacramentari en el qual, segons l'ús més comú, el santoral està fusionat amb el temporal; U i Ripoll, en canvi, separen les misses dels sants, col·locant-les després del temporal. En les estructures dels

⁵² D'aquests, el sacramentari més conegut és U. L'aparició de l'edició de Ripoll, com hem dit, és imminent. En aquesta publicació es donarà notícia d'un fragment de sacramentari procedent de l'Estany. Dos altres fragments de sacramentaris catalans han estat descrits i editats per Olivar, *El fragment de sacramentari ms. 819 de Montserrat: Hispania Sacra 1* (1948) 415—423; id., *Un fragment de sacramentari inèdit del Museo Episcopal de Vich: ibid.* 2 (1949) 419—424. Preparam la publicació de l'inventari general dels manuscrits litúrgics de Catalunya; mentre tant trobarà el lector descripcions i notícies complementàries d'alguns sacramentaris, en l'edició d' U pp. CV—CX.

⁵³ Les fonts relatives a santa Quitèria que assenyalava Leroquais en les seves monumentals obres *Les sacramentaires ... i Les Bréviaires ...*, no són anteriors al final del segle XIII. Els manuscrits catalans que hem pogut controlar són dels segles XIV i XV, els més antics. *Acta Sanctorum*, vol. citat a la nota 34, publica una oració treta d'un Breviari Toledà, que no té res de comú amb la nostra.

formularis notem, entre altres, aquestes divergències: en la missa de Ripoll corresponent a Capd II hi falten oracions „aliae“ finals (aquí U és mutilat); en VII presenta Ripoll una combinació pròpia; en Ripoll manca VIII, 5, i en XV no té prefaci i ofereix una postcomunio distinta. En XI, U té prefaci; en canvi, trobem a faltar, en aquest sacramentari, VII, 5.

Quant al text, Capd es presenta molt descarat; el copista era persona negligent i poc intel·ligent. Mentre que en U i en Ripoll trobem un text molt més pur i concordant amb les fonts clàssiques primitives. Notem les següents divergències amb U, que afegim als accidents assenyalats en la descripció anterior de les fórmules: VII, 2: *pontificis tui* haec *prosit* U; VII, 3: *et illius* transp. U; XI, 2: *hostias quae sumus domine* transp. U; *que* et add. U; XI, 6: *nobis* om. U; XII, 2: *insidiantes* U; *constituas* custodiat U, afegit de segona mà, mancant la primera; *mirabilis* U; XIV, 2 *celebrandum* *subditorum tibi* add. U. Capd i Ripoll van més junts; not's al coincidència dels dos en IV, 3 (*tua*), coincidència però lleugeríssima des del punt de vista paleogràfic. De fet, Capd representa un text independent de U i de Ripoll.

Negativament divergeix també Capd dels dos sacramentaris catalans per l'absència d'una missa pròpia per a sant Ambrós. U i Ripoll la tenen (idèntica) pel 4 d'abril (si és que, com ja s'ha insinuat, es tracta del mateix sant Ambrós). La tenen igualment els sacramentaris de Carcassona, el d'Aurillac (del segle X) i el llemosí París, B. N., lat 821 (del segle XI)⁵⁴.

Volem encara notar altres diferències de menor importància, com són la posició de la missa de la Invençió de la santa Creu a la dels sants Alexandre, Evenci i Teòdul amb sant Juvenal el mateix dia 3 de maig; i la manera peculiar, constant, que té Capd de designar l'oració sobre les oblacions (secreta) amb la sola abreviació *obla*⁵⁵.

Totes les divergències que acabem d'enumerar, encara que confirmen la pàtria „catalana“ del fragment, a causa de la llibertat històrico-litúrgica que revela, prodrien també set preses com un indicati en contra de la pàtria de Capd fins ara proposada. El fragment és massa curt per a deixar-nos argumentar amb amplitud i més seguretat. La part corresponent al sacramentari no seria suficient per a precisar sobre la pàtria d'aquest interessant llibre litúrgic, del qual només se n'ha conservat la relíquua que tenim el gust de presentar a una millor consideració dels estudiosos. Amb tot fins sino hi haguessin els passatges del mar-

⁵⁴ U, formulari LIII; Ripoll CLXXV. Pels sacramentaris d'Aurillac, Carcassona i París 821, cf. G. A. Martimort, *Un sacramentaire de la région de Carcassonne des environs de l'année 1100*, a *Mélanges Michel Andrieu* (Strasbourg) 1956, 305—326, especialment pel nostre cas p. 321.

⁵⁵ Dom A. Wilmart, *Une curieuse expression pour désigner l'oraison secrète*, a Bulletin de littérature ecclésiastique 26 (Toulouse, 1925) 94—103, on estudia el nom de *sacra*, diu que en els llibres de tradició gregoriana es troba sovint *super oblata*, no cita però cap cas d'*oblata* sol; en tot cas, la forma abreujada i contraeta del nostre fragment és també una derivació de GrA. — La concordança *ad missa (oratio)* no ens sorprèn. La grafia *pr(a)ephatio (-cio)* és més rara, potser.

tirologi, més rics en elements locals, pel fet de contenir, particularment, la missa pròpia de santa Quitèria, pel d'oferir una postcomunio que, en l'octava de sant Marc, només s'identifica amb la que ens han tramés un sacramentari de Vic i un altre de Ripoll⁵⁶, per l'escriptura i l'ortografia, i per procedir de les tapes d'un leccionari gironí del segle XII, hauríem pogut legítimament creure en l'origen català del nostre sacramentari-martirologi o en tot cas, assenyalar la regió oriental dels Pirineus com al lloc de procedència més probable.

* * *

Arribats el terme del nostre estudi creiem poder concloure que el fragment de sacramentari-martirologi (potser fóra millor dir: martirologi-sacramentari, ja que la part del martirologi precedeix i introdueix els formularis de les misses) de la col·lecció Capdevila presenta un interès particular, tant pel fet de ser un llibre litúrgic mixt que fins ara sembla l'únic conegut, com pel contingut dels seus components.

El martirologi sembla restituir una anella de la sèrie de martirologis històrics clàssics, sorgits a Lió al començ del segle IX. Derivat de l'arquetipus del martirologi dit de Saint-Quentin i del Lugdunès, devia influir potser en el de Florus. Pels seus afegits i per les propietats del sacramentari (el qual, hereu independent i original de les tradicions gelasiana i gregoriana, fa mostra, per altra banda, d'una gran llibertat en la selecció dels elements tradicionals i en l'adopció de nous d'interès local) el fragment, repetim, es situa en la regió oriental pirenaica.

⁵⁶ La festa de sant Marc (no la octava) la concixen també els sacramentaris de Figeac-Moissac (del segle XI): París, B. N., lat. 2293, i el llemosí anteriorment esmentat, París 821. Cf. Martimort, a. c., p. 321. L'octava de sant Marc apareix en un sacramentari escrit uns cent anys després del nostre fragment, el còdex Emilian. 52 de la Reial Acadèmia de la Historia, de Madrid; cf. J. Janini, *Un singulær sacramentari aragonès*: Boletín de la Real Academia de la Historia 151 (1962) 143.

Index dels sants

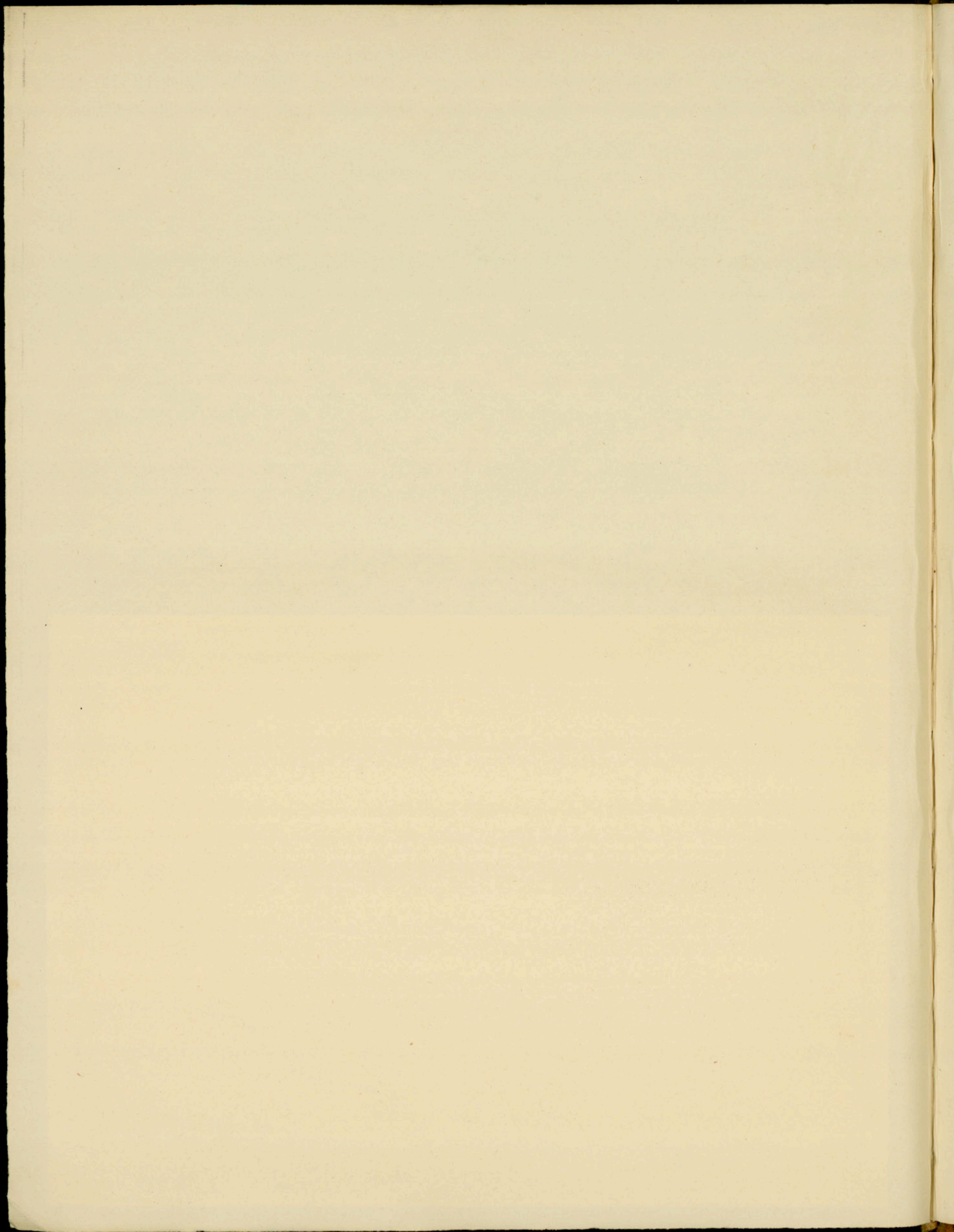
Agapes	10. III
Augustinus Cantuar.	26. V
Augustula	27. V
Alexander, cf. Gorgonius	
Alexander pp., Eventius et Teodolus	3. V
Ambrosius	26. V
Arcadius	8. III
Athanasius Alexandrin.	2. V
Austregisilus	21. V
Candidus, cf. Iossimus	
Castus et Emelius	22. V

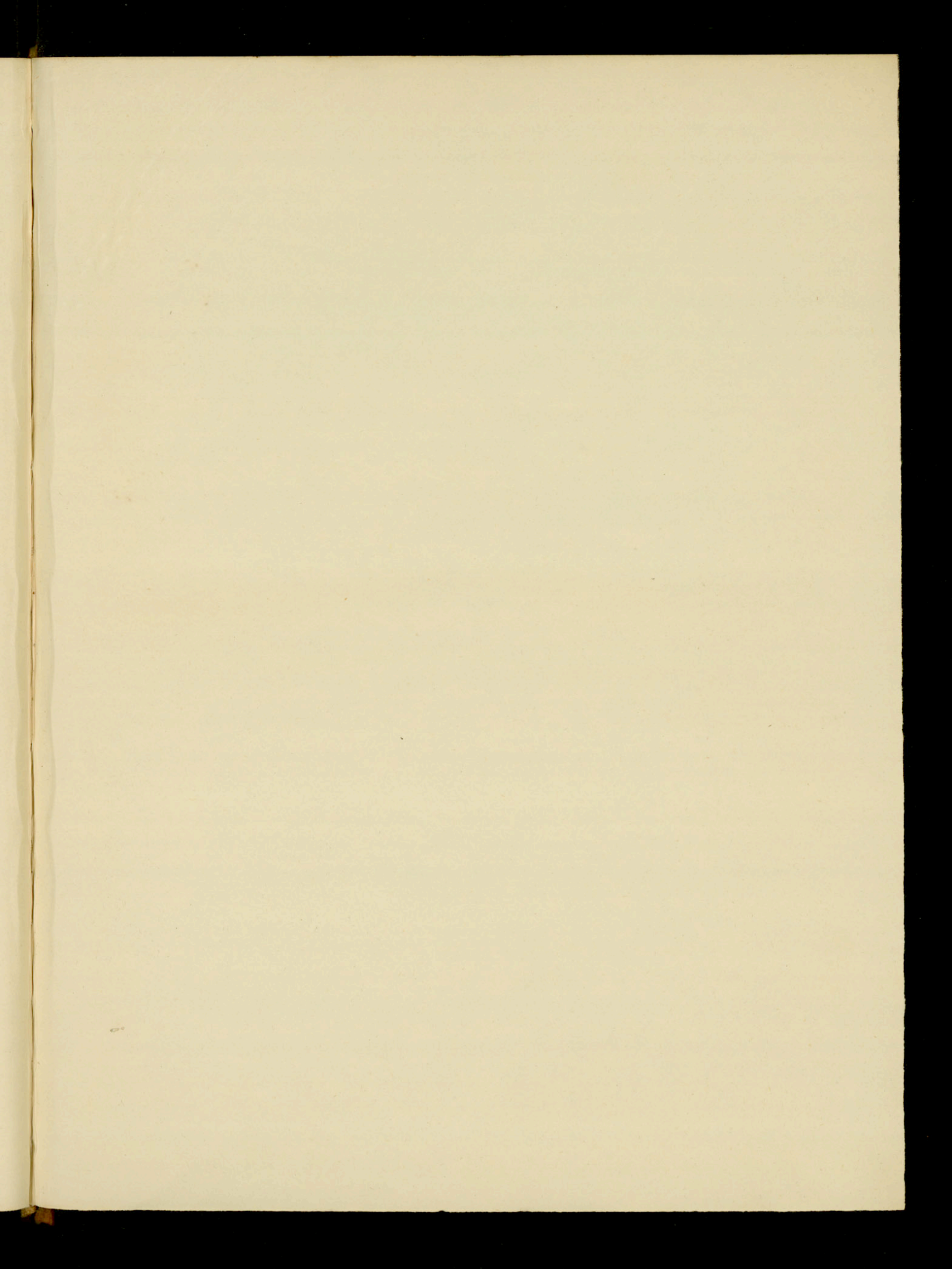
Desiderius Lingon.	23. V
Desiderius Viennen.	23. V
Donatianus, cf. Rogatianus	12. III
Egdonus et socii	27. V
Emelius, cf. Castus	20. V
Eraclius, cf. Gorgonius	
Eutropius Arausic.	
Eventius, cf. Alexander pp.	
Faustinus(?) episc.	
Felicitas, cf. Perpetua	
Firminus et Palatinus	10. III
Germanus Parisin.	28. V
Gorgonius, Eraclius et Alexander	11. III
Gregorius pp. et Innocentius episc.	12. III
Innocentius episc., cf. Gregorius pp.	
Inventio sanctae Crucis	3. V
Ioannes I pp.	28. V
Iosimus et Candidus	11. III
Iulia Corsicae	22. V
Iulianus	27. V
Iulianus Africae	23. V
Iulius	27. V
Iuvenalis	3. V
Lucianus, cf. Martialis(?)	
Mancius	21. V
Marcus Ev. (octava)	2. V
Martialis(?) et Lucianus	27. V
Metrodorus, cf. Pionius	
Neopolus, cf. Saturninus	
Palatinus, cf. Firmianus	
„Patrinus“, cf. Palatinus	
Perpetua et Felicitas	7. III
Pionius et Metrodorus	12. III
Polieuctus, Timoteus et Victus(?)	21. V
Priscus Autissiod.	26. V
Quadragesima martyres Sebasteni	9. III
Quiteria	22. V
Rogatianus et Donatianus	24. V
Saturninus et Neopolus	2. V
Sebasteni, cf. Quadragesima martyres	
Teodolus, cf. Alexander pp.	
Timoteus, cf. Polieuctus	25. V
Urbanus pp.	6. III
Victor et Victorinus	
Victorinus, cf. Victor	
Victus(?), cf. Polieuctus	

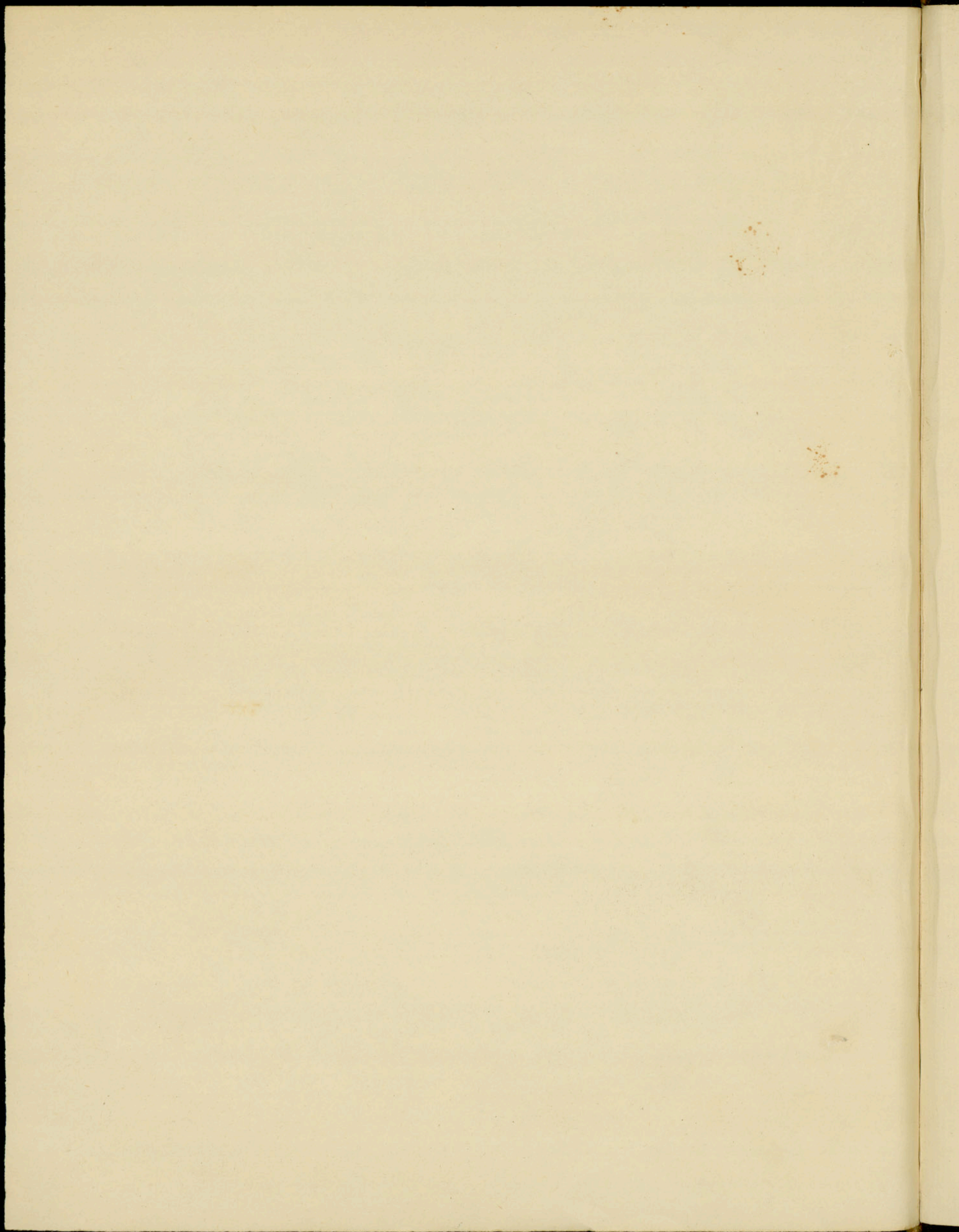
Index de fórmules

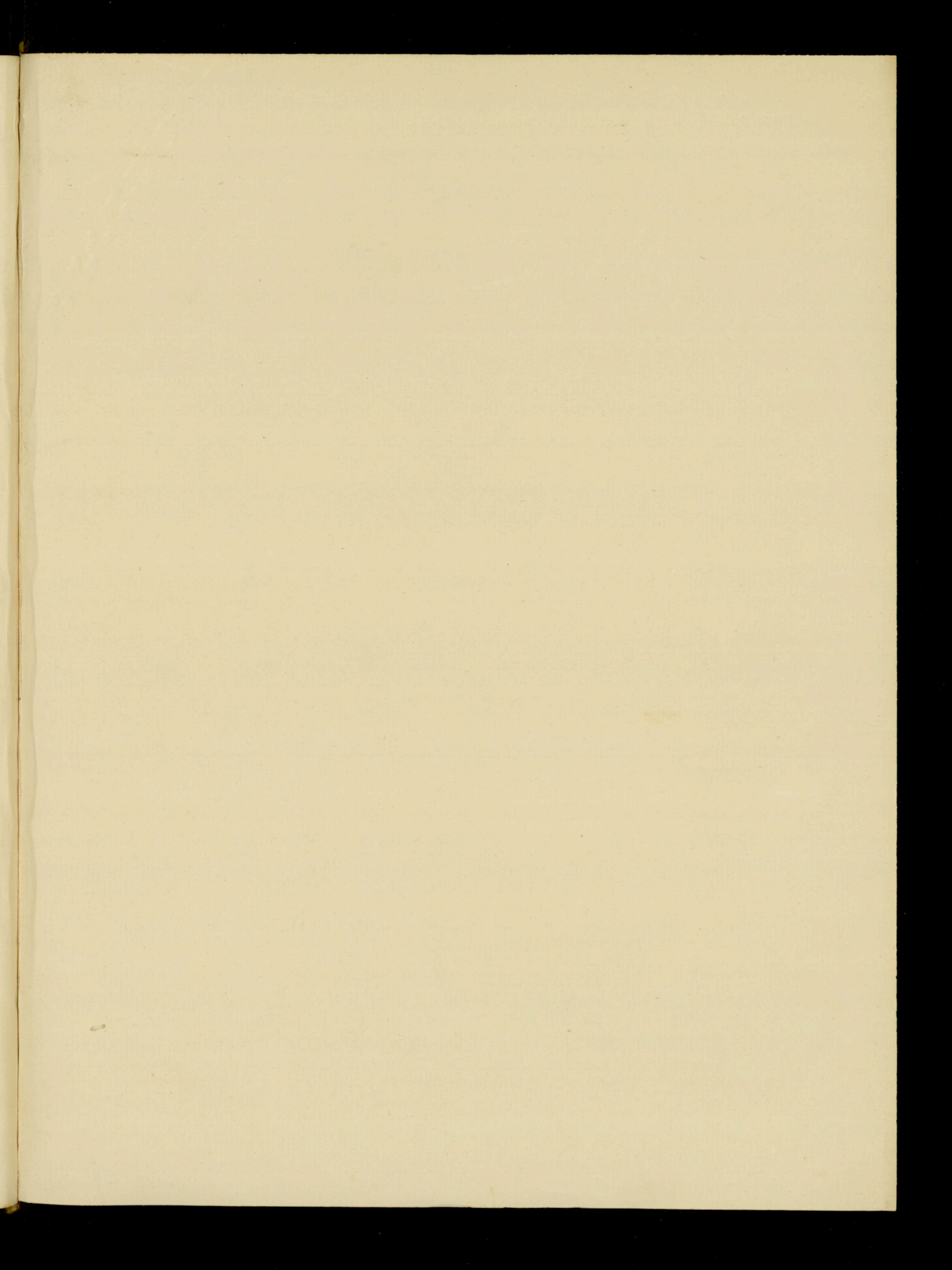
[A] Cunctis nos, cf. Cunctis nos	
Adesto	<i>sup. pop.</i>
Annue	<i>obla.</i>
Beati Iuvenalis	<i>alia (orat.)</i>
Beati Marchi	<i>orat. ad missa</i>
Cordibus	<i>orat.</i>
Cunctis nos	<i>com.</i>
Dá quaesumus	<i>orat.</i>
Da nobis	<i>orat.</i>
Deus qui animae	<i>orat. ad missa</i>
Deus qui beatum	<i>com.</i>
Deus qui conspicis	<i>orat.</i>
Deus qui es	<i>orat. ad missa</i>
Deus qui in praclara	<i>orat.</i>
Exaudi nos	<i>orat. ad missa</i>
Familiam tuam	<i>alia (com.)</i>
Haec hostia dne. placationis	<i>obla.</i>
Haec hostia dne. qs. emundet	<i>obla.</i>
Haec hostia dne. qs. emundet	<i>obla.</i>
Haec nos	<i>com.</i>
Hostias dne. quas	<i>obla.</i>
Hostias nobis (?)	<i>obla.</i>
Hostias nostras	<i>alia (obla.)</i>
Intende	<i>obla.</i>
Leti	<i>alia (com.)</i>
Munus quod	<i>obla.</i>
...] peccatis.	<i>com.</i>
Praesta nobis misericors	<i>alia (com.)</i>
Praesta nob. qs. dne. intercedentibus	<i>com.</i>
Praesta qs. oms. ds. ut familia	<i>orat.</i>
Praesta qs. oms. ds. ut qui	<i>orat. ad missa</i>
Praesta qs. oms. et misericors	<i>com.</i>
Praestent	<i>alia (com.)</i>
Perfice	<i>orat.</i>
Populum tuum	<i>orat.</i>
Propiciare	<i>sup. pop.</i>
Quaesumus	<i>orat.</i>
Refecti	<i>com.</i>
Refecti	<i>com.</i>
Sacrificiis	<i>obla.</i>
Sacrificium dne.	<i>obla.</i>
Sacrificium nostrum	<i>obla.</i>
Sanctificacionem	<i>obla.</i>
Sanctificet	<i>com.</i>
Senciamus	<i>com.</i>
Fer. II hebd. II Quadr.	
Gregorii pp.	
Iuvenalis	
Marchi (oct.)	
Fer. II hebd. III Quadr.	
Dom. III Quadr.	
Urbani pp.	
Perpetuae et Felicitatis	
Gregorii pp.	
Gregorii pp.	
Dom. II Quadr.	
Germani episc. et conf.	
Inuentio scae. Crucis	
Quiteriae uirg.	
Dom. II Quadr.	
Fer. II hebd. II Quadr.	
Dom. III Quadr.	
Urbani pp.	
Fer. II hebd. II Quadr.	
Fer. III hebd. II Quadr.	
Quiteriae uirg.	
Iuvenalis	
Perpetuae et Felicitatis	
Iuvenalis	
Fer. II hebd. III Quadr.	
Arcadii	
Dom. II Quadr.	
Perpetuae et Felicitatis.	
Fer. II hebd. II Quadr.	
Alexandri, Euentii et Teodoli	
Fer. II hebd. III Quadr.	
Gregorii pp.	
Fer. III hebd. II Quadr.	
Fer. III hebd. II Quadr.	
Fer. III hebd. II Quadr.	
Dom. III Quadr.	
Alexandri, Euentii et Teodoli.	
Urbani pp.	
Dom. II Quadr.	
Inuentio scae. Crucis	
Germani episc. et conf.	
Fer. III hebd. II Quadr.	
Marchi (oct.)	
Quiteriae uirg.	

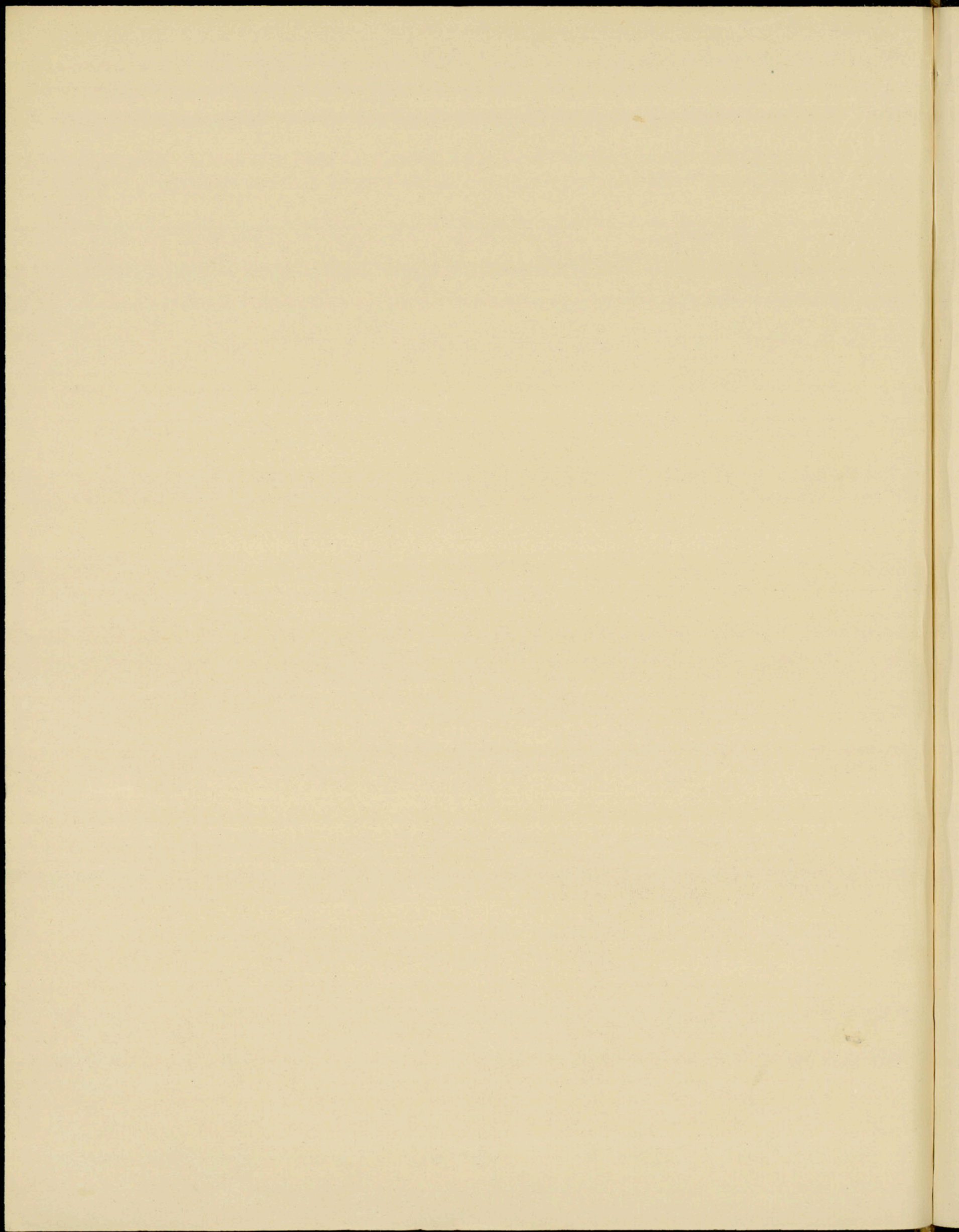
Subiectum	<i>alia (com.)</i>	Dom. III Quadr.
Subueniat	<i>ad pop.</i>	Fer. II hebd. III Quadr.
Super has	<i>obla.</i>	Alexandri, Euentii, et Teodoli.
Supplices	<i>com.</i>	Dom. II Quadr.
Suscipe domine	<i>obla.</i>	Marchi (oct.)
Suscipe munera	<i>obla.</i>	Quiteriac uirg.
Ut sacris	<i>com.</i>	Fer. III hebd. II Quadr.
VD deus:		
Beati Hurbani	<i>praef.</i>	Urbani pp.
Clemenciam	<i>praef.</i>	Fer. II hebd. III Quadr.
Et maiestatem	<i>praef.</i>	Dom. II Quadr.
Et pietatem	<i>praef.</i>	Fer. II hebd. II Quadr.
Et te	<i>praef.</i>	Dom. III Quadr.
Gloriosi	<i>praef.</i>	Marchi (oct.)
Qui ob animarum	<i>praef.</i>	Fer. III hebd. II Quadr.
Qui sic	<i>praef.</i>	Gregorii pp.
VD per Christum:		
Qui per passionem	<i>praef.</i>	Inuentio scae. Crucis.

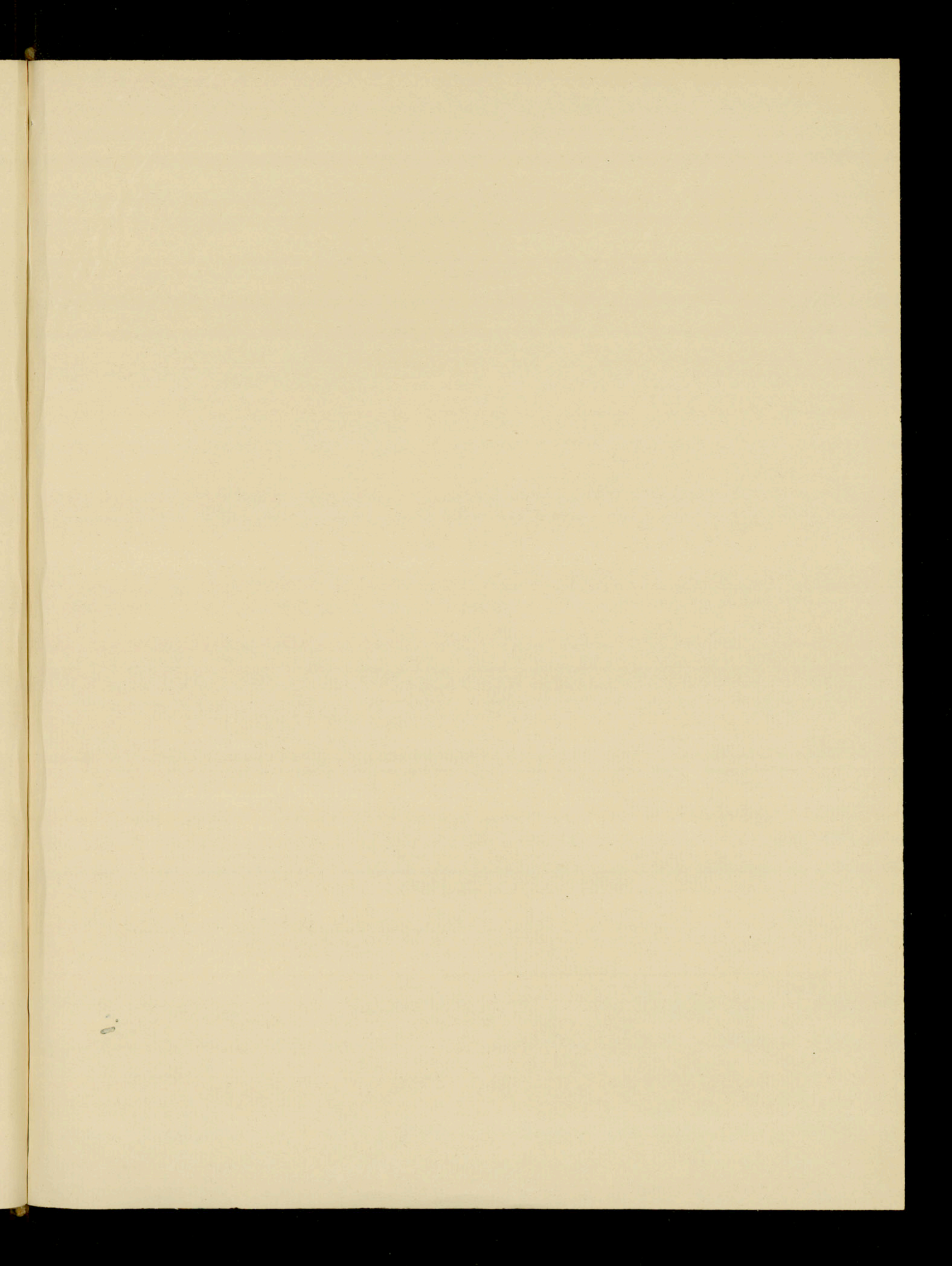

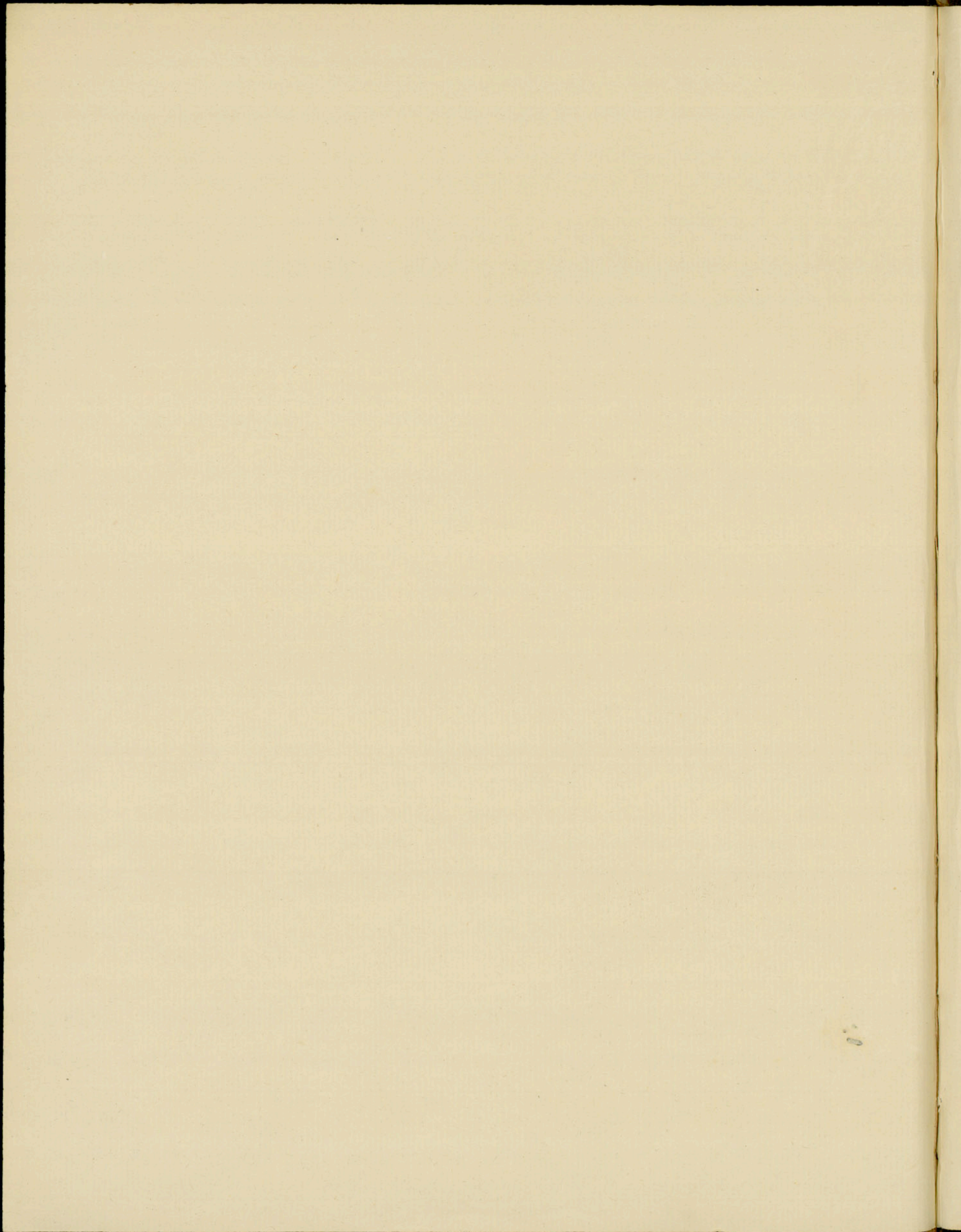

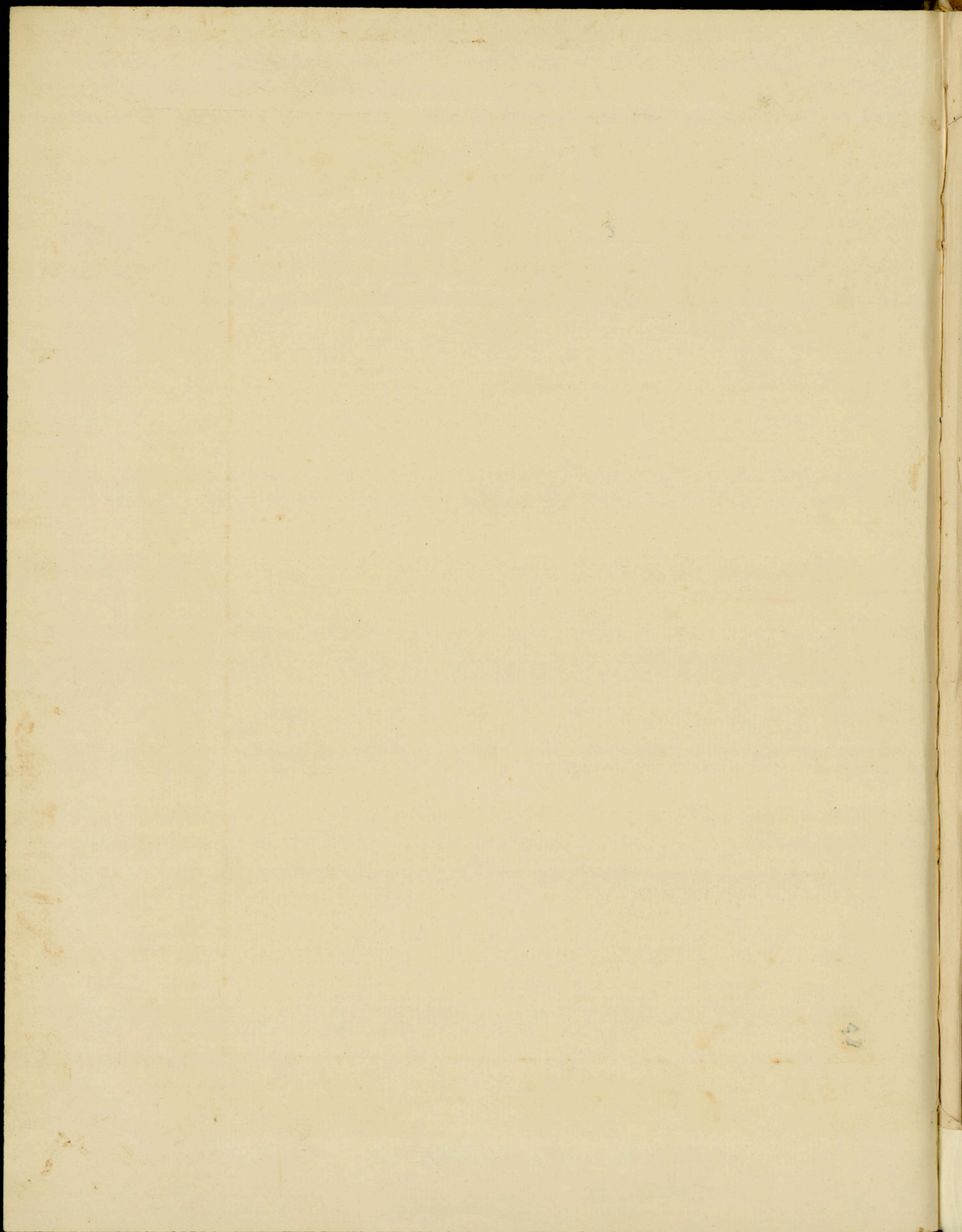

[Faded, mostly illegible text in a medieval script, possibly Gothic or similar. The text is arranged in two columns. There are several large, decorative initials, some of which appear to be 'P' and 'R'. The parchment is heavily stained and discolored, particularly with a prominent vertical stain in the center and several horizontal stains on the left side.]

CIAB
MS.23

